

Přechod dětí z mateřské školy do první třídy základní školy

Irena Němcová

Bakalářská práce
2009

 Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií
Ústav pedagogických věd
akademický rok: 2008/2009

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Irena NĚMCOVÁ**
Studijní program: **B 7507 Specializace v pedagogice**
Studijní obor: **Sociální pedagogika**

Téma práce: **Přechod dětí z mateřských škol do první třídy
základní školy**

Zásady pro vypracování:

Zpracování teoretických východisek z oblasti předškolní pedagogiky
Příprava metodiky výzkumné části
Realizace výzkumu postojů rodičů k odkladu školní docházky
Zpracování a vyhodnocení výzkumu
Prezentace výsledků výzkumu, jejich shrnutí a doporučení pro praxi

Rozsah práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

Bečvářová, Z. *Současná mateřská škola a její řízení*. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-537-7

Bruceová, T. *Předškolní výchova*. Praha: Portál, 1997. ISBN 80-7178-668-5

Kolláriková, Z., Pupala, B. *Předškolní a primární pedagogika*. Praha: Portál, 2001. ISBN 80-7178-585-7

Opravilová, E. *Předškolní pedagogika I. Smysl a proměny dětství*. Liberec: Technická univerzita Liberec, 2002. ISBN 80-7083-656-3

Šmelová, E. *Mateřská škola. Teorie a praxe*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2004. ISBN 80-244-0945-8

Vedoucí bakalářské práce:

Mgr. Karla Hrbáčková
Ústav pedagogických věd

Datum zadání bakalářské práce:

18. února 2009

Termín odevzdání bakalářské práce:

15. května 2009

Ve Zlíně dne 18. února 2009

prof. PhDr. Vlastimil Švec, CSC.
děkan

L.S.

Mgr. Soňa Vávrová, Ph.D.
vedoucí katedry

ABSTRAKT

Abstrakt česky

Ve své bakalářské práci se věnuji Přechodu dětí z mateřské školy do první třídy základní školy, kdy jsem se ve svém výzkumu zaměřila na specifika odkladů školní docházky. Nástup do první třídy základní školy je významným mezníkem pro každé dítě a samozřejmě se týká celé rodiny. V teoretické části nejprve charakterizuji předškoláka a dítě mladšího školního věku. V další kapitole vymezuji pojmy školní zralost a připravenost, které mají vliv na odklady školní docházky. Dále se zaměřuji na období kolem zápisu školní docházky do první třídy. Na přechody z mateřské školy do první třídy základní školy mají vliv nejen učitelé mateřských škol, ale hlavně rodiče a jejich výchova, kteří by měli vědět co má jejich dítě umět než nastoupí do školy a jaké jsou problémy adaptace školní docházky.

Klíčová slova:

Předškolní dítě, dítě mladšího školního věku, školní zralost, školní připravenost, odklad školní docházky, předčasný nástup do první třídy, zápis do školy, vliv rodiny, vliv mateřské školy, adaptace na školní docházku

ABSTRACT

Abstrakt ve světovém jazyce

The bachelor thesis deals with the transfer of pre-school children to the first grade of elementary school. My research was focused on the postponing of compulsory attendance.

The beginning of compulsory education is an important milestone for every child and involves the whole family.

The theoretical part characterizes a pre-school child and the factors influencing the postponing of compulsory attendance. The whole transfer process is determined not only by pre-school teachers but also by the attitude of the parents and their upbringing approaches. They should be able to consider whether the child is ready for the start of the education process or not.

Keywords:

pre-school child, postponing of compulsory education, education readiness, enrolment, kindergarten influence, family's influence, adapting to attendance

Poděkování :

Děkuji Mgr. Karla Hrbáčkové za odborné vedení, rady a připomínky, které mi poskytla během vypracování bakalářské práce.

OBSAH

ÚVOD	9
I TEORETICKÁ ČÁST	11
1 CHARAKTERISTIKA DÍTĚTE PŘEDŠKOLNÍHO A MLADŠÍHO ŠKOLNÍHO VĚKU	12
1.1 PŘEDŠKOLÁK.....	12
1.1.1 Somatický vývoj.....	12
1.1.2 Pohybový vývoj	12
1.1.3 Psychický vývoj	13
1.1.4 Hra.....	13
1.1.5 Řeč.....	14
1.1.6 Socializace předškoláka	16
1.2 DÍTĚ V MLADŠÍM ŠKOLNÍM VĚKU	16
1.2.1 Charakteristika školního dětství.....	17
1.2.2 Rozvoj poznávacích procesů.....	17
1.2.3 Rozvoj představ, paměti a fantazie	18
1.2.4 Myšlení a řeč	19
1.2.5 Osobnost žáka	19
1.2.6 Zájmová činnost.....	20
2 ŠKOLNÍ ZRALOST A PŘIPRAVENOST	22
2.1 KRITÉRIA ZRALOSTI	22
2.1.1 Tělesná zralost.....	22
2.1.2 Psychická zralost.....	23
2.1.3 Sociální a citová zralost	24
2.1.4 Pracovně – motivační zralost	24
2.1.5 Řeč.....	24
2.1.6 Zralost grafomotoriky	25
2.1.7 Kognitivní vývoj	25
2.1.8 Emocionální vývoj	26
2.2 ŠKOLNÍ PŘIPRAVENOST	26
3 ODKLAD ŠKOLNÍ DOCHÁZKY	28
3.1 LEGISLATIVNÍ OPATŘENÍ	29
3.2 DÍTĚ NEDOSTATEČNĚ PŘIPRAVENÉ NA ŠKOLU	29
3.3 PŘEDČASNÝ NÁSTUP DO ŠKOLY	30
4 ZÁPIS	31
4.1 PŘED ZÁPISEM	31
4.2 ZÁPIS DO PRVNÍ TŘÍDY ZÁKLADNÍ ŠKOLY	32
4.3 OBDOBÍ PO ZÁPISU	32
5 PŘECHOD DĚTÍ Z MATEŘSKÉ ŠKOLY DO ZÁKLADNÍ ŠKOLY	34

5.1	VLIV MATEŘSKÉ ŠKOLY.....	34
5.2	VLIV RODINY.....	36
5.3	CO MÁ PŘEDŠKOLÁK UMĚT.....	37
5.4	PROBLÉMY ADAPTACE ŠKOLNÍ DOCHÁZKY.....	40
II	PRAKTICKÁ ČÁST.....	42
6	VÝZKUM.....	44
6.1	CHARAKTERISTIKA VÝZKUMNÉHO VZORKU	44
6.2	PŘÍPADOVÉ STUDIE.....	47
	ZÁVĚR.....	70
	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY.....	72

ÚVOD

Pro svou bakalářskou práci jsem se rozhodla zvolit si téma „Přechod dětí z mateřské školy do první třídy základní školy“. Nástup do první třídy je pro každé dítě důležitých mezníkem v jeho životě. I rodiče si důležitost nástupu do školy uvědomují, ale mnohdy neví, co se od nich očekává, co mají dělat proto, aby jejich dítě mělo přechod z mateřské školy do první třídy jednodušší. Bakalářská práce se skládá z teoretické a empirické části.

V úvodní kapitole teoretické části budu charakterizovat předškoláka a dítěte mladšího školního věku. Můžeme sledovat rozdíly mezi předškolákem a školákem, které jsou patrné např. v somatickém a psychologickém vývoji. Hlavní náplní předškoláka je hra, ve škole má dítě mnoho povinností, musí se připravovat do školy, být samostatnější. Začíná se zajímat o věci kolem sebe, má nové zájmy – kroužky, které naplňují jeho volný čas.

Další kapitola se věnuje školní zralosti a školní připravenosti. Nástup do první třídy vyžaduje určité kritéria – školní zralost v oblasti tělesné, psychické, sociální, citové, pracovní, motivační, bezchybnou řeč, grafomotoriku na určité úrovni. Nedostatky v těchto oblastech mohou vést k problematickému přechodu z mateřské školy do první třídy, kdy dítě může mít v učení problémy nebo se není schopno se mezi školáky zařadit vůbec. Školní připravenost zahrnuje předpoklady na straně dítěte, rodiny, mateřské školy, základní školy a školského systému. Jestliže není některý z předpokladů naplněn mohou rodiče požádat o odklad školní docházky.

Dotazy ohledně odkladů školní docházky si klade mnoho rodičů a většina jich není schopna si odpovědět. Pomoc v této problematice by jim měli učitelky mateřských, popř. základních škol nebo odborníci v pedagogicko – psychologických poradnách, kam se mohou rodiče obrátit. Také rodiče, kteří uvažují o předčasném nástupu do první třídy musí kontaktovat pedagogicko – psychologickou poradnu, kdy odborníci posoudí oprávněnost předčasného nástupu do školy.

Přechod dítěte z mateřské školy do první třídy základní školy ovlivňují především rodiče a jejich výchova, prostředí mateřské školy, kde nejvýznamnější roli má učitelka, ale také skupina vrstevníků. Pro dítě je významný i zápis do první třídy, protože je to první kontakt dítěte se školou.

V empirické části se chci věnovat specifikům odkladů školní docházky. V případových studiích se zabývat dětmi, jejichž rodiče uvažovali nebo požádali o odklad školní docházky.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 CHARAKTERISTIKA DÍTĚTE PŘEDŠKOLNÍHO A MLADŠÍHO ŠKOLNÍHO VĚKU

1.1 Předškolák

„Stadium předškolního období trvá od 3 do 6 let. Konec této fáze není ukončen věkem, ale především sociálně, nástupem do školy. Ten sice s věkem souvisí, ale může se pohybovat v rozmezí jednoho, eventuálně i více let. Charakteristickým znakem tohoto věku je postupně uvolňování vázanosti na rodinu a rozvoj aktivit, které nejsou už samoučelné a umožňují dítěti se uplatnit a prosadit ve své vrstevnické skupině. K uvolnění této závislosti přispívá osvojení si běžných norem chování, znalost obsahu rolí a přijatelná komunikace. Dětské myšlení je stále ještě prelogické a egocentrické, vázané na subjektivní dojem a aktuální situaci. Překonání této bariéry je jedním z významných úkolů předškolního období a předpokladem k nástupu do školy“ (Vágnerová 2000 str.102).

1.1.1 Somatický vývoj

V tomto období je tělesný vývoj poměrně rychlý. Dítě již tolik nepřibývá na hmotnosti jako v minulých letech, růst jeho končetin se zrychluje a tak dítě ztrácí na baculatosti a stává se štíhlejším. Dochází k tzv.první tvarové přeměně organismu. Velikost hlavy zhruba odpovídá velikosti hlavy dospělého jedince, pokračuje osifikace, ale pevnost kostí není v tomto období ještě dokonalá a děti mohou mít různé ortopedické poruchy. Předškolákům začínají vypadávat zuby. Nervový systém je odolnější a schopnější větších výkonů. Odolnost organismu vůči infekci se zvyšuje (Kuric,2001).

1.1.2 Pohybový vývoj

Nohy a ruky se vzhledem k tělu prodlužují. Dítě, které bylo v neustálém pohybu se stává klidnějším a dokáže si prohlížet knížku nebo skládat stavebnici, ale musí tyto činnosti vyrovnávat intenzivním pohybem. Pohyb má důležitou roli při zapojování dítěte do kolekti-

vu, je zdrojem radosti a společná pohybová činnost s rodiči utužuje vztahy mezi nimi. Zdokonaluje se jemná motorika. Zlepšuje se obratnost a koordinace pohybů a s tím související pohybová paměť. Děti v tomto věku mají příležitost se naučit přirozeně řadu tělesných dovedností – plavat, potápět se, jezdit na kole, lyžovat a bruslit. Svou šikovnost si zlepšují i při hře s míčem. Každou hrou a pohybem se rozvíjí u dítěte nejen zdatnost a šikovnost, ale i prostorová a plošná orientace.

1.1.3 Psychický vývoj

Orientovat se ve světě umožňuje dítěti celé řada psychických funkcí. Řadíme sem: vnímání, představivost, paměť, myšlení, které mají zásadní význam, neboť dítěti umožňují učit se ze zkušeností. Podobně jako jiné psychické funkce i tyto se rozvíjejí na základě vrozených dispozic – předpokladů. Potřebují však stimulaci prostředí jinak by se nerozvinuly na požadovanou úroveň (Kucharská, Švancarová 2004).

Podle Kurice (2001) vnímání je závislé na samotném rozvoji smyslových orgánů. Vnímání v předškolním věku nese znaky nedokonalosti, vyznačuje se nedostatečnou hloubkou a přesností. Také zachycuje jen část skutečnosti. V tomto období se objevují první známky záměrné pozornosti, které vyžadují usměrnění a vynaložení úsilí. Čím větší zájem u dítěte vzbudíme, tím lépe a déle udržíme pozornost. Můžeme pozorovat úmyslné zapamatování, kterého si můžeme všimnout ve snahách něco napodobit, při hrách, ale i v kresbách. Pro předškoláka je typický egocentrismus v poznávání, což znamená, že dítě posuzuje skutečnost okolo sebe ze svého pohledu. Až později se rozvíjí analýza a syntéza. Každý předškolák před nástupem do školy by si měl osvojit prostorové vnímání, plošné vnímání, pravolevou orientaci. Představy se stávají jasnější a přesnější a přibližují se reálnému základu. Intenzivně se rozvíjí fantazie, což dokazuje i fakt, že si vymýšlí alogické příběhy, mytické postavy a individuálně je přetváří.

1.1.4 Hra

Předškolní věk není dobou záměrného učení. Veškeré učení je reprezentováno hrou, která nemá být úkolem nebo povinností. Hra je nejpřirozenější dětskou činností. Dítě si hrou osvojuje různé mravní návyky a osobnostní vlastnosti. Hrou musíme vyvolat zájem, např.

dítěti nabídneme hračku, ale ponecháme na něm, jestli si s ní bude hrát. Jednou ze zásad je herní činnost opakovat. Dítě vydrží jen krátkou chvíli u činnosti, proto je důležité střídání činností a nepřetěžování dlouhými úkoly. Vhodné je stanovit si dobu, kdy se budeme dítěti věnovat. Zcela nevhodné je kritika výtvoru a výsledku, důležitější je pochválit a projevit uspokojení nad výkonem. Hra, vyprávění a kresba vyjadřují interpretaci reality a postoje ke světu i k sobě samému.

Podle Kurice (2001) u předškolního dítěte dominují tyto hry :

- úkolové hry – dítě fiktivně přebírá různé odpozorované úkoly ze života dospělých, vžívá se do nich a připojuje své etické a fantazijní prvky

- konstruktivní hry – hlavním znakem je výsledek konstruktivní hry / vlastní výtvor dítěte /. Takové jsou hry se stavebnicí, na písku, modelování, kreslení, vystřihování. Tyto hry rozvíjí poznávací procesy.

- didaktické hry – jsou organizované a jejich smyslem je dodržovat určitá herní pravidla. Jsou to hry, kde si děti procvičují pozornost, prohlubují poznatky a rozumové schopnosti.

- receptivní hry – v těchto hrách se přijímají podněty z vnějšku a zdokonalují se smyslové funkce, poznávací, citové a volní procesy.

- dětská kresba a modelování – kresba je odraz skutečnosti.

1.1.5 Řeč

Pomocí řeči se dorozumíváme s druhými lidmi. S její pomocí se stáváme součástí sociálního prostředí. Prostřednictvím řeči poznáváme svět kolem sebe. Na něco se ptáme a dostáváme odpověď, upřesňujeme si informace, poznatky a tak si vytváříme vztah mezi řečí a myšlením. Řeč má i expresivní roli, sdělujeme si pocity, postoje a zážitky. Řeč reguluje i naše chování. Vývoj řeči je závislý na prostředí, ve kterém dítě vyrůstá. Úroveň řeči ovlivňují i další faktory rozumová vyspělost, osobnostní zážitky, kvalita a množství řečových podnětů, aktivita a zájem jedince řeč používat. Řeč se začíná vyvíjet už před narozením a sluchové vnímání je prvním předpokladem správného vývoje řeči.

Podle Klenkové a Kolbábkové (2003) Dítě začíná kolem prvního roku používat první slova. Zná 70 – 80 slov, ale slova neskloňuje a nečasuje. Ve dvou letech ovládá 200 – 400 slov, začíná tvořit jednoduché věty. Při artikulaci delších slov vynechává poslední slabiku. Krátké věty postupně přestávají být dysgramatické. Ve třech letech dítě o sobě mluví jako o třetí osobě, navazuje kontakt s dospělými osobami v blízkém okolí. Používá otázky Proč ? Kdy ? Po třetím roce používá souvětí, dokáže říct jména své a svých neblížších. Používá spojky a některé předložky. V e čtvrtém roce umí tvořit některé protiklady, z paměti básničky. Slovní zásoba roste a dítě tvoří i souvětí podřadná. Má problémy s hláskami, které se těžko vyslovují. V pěti letech je řečový projev gramaticky správný a obsahuje všechny slovní druhy. Identifikuje barvy, zná asi 1500 – 2000 slov, ale mohou přetrvávat charakteristické nepřesnosti. V šesti letech dítě dokáže zopakovat poměrně dlouhou větu, spontánně počítat, pojmenovat předměty kolem sebe, vysvětluje. Dokáže vyprávět krátký příběh, mělo by správně zvládat výslovnost všech hlásek. Než zahájí dítě školní docházku má používat kolem 3000 slov.

Poruchy řeči u dětí předškolního věku :

- opožděný vývoj řeči
- vývojová dysfázie – dítě není schopno slovně komunikovat, i když podmínky pro vytvoření řeči jsou dobré. Dítě je neobratné, obtížně se soustředí, vážně jeho pozornost, je lehce unavitelné, nálady se střídají
- huhňavost – porucha zvuku řeči, kdy příčinou bývá zbytnělá nosní mandle a setkáváme se s ní u dětí, které se narodily s rozštěpem patra
- koktavost – projevuje se přerušováním řečového projevu křečovými stahy orgánů, které se na mluvě podílejí. Děti postižené touto poruchou se vyhýbají řeči a mají strach. Vyskytuje se mimoslovní chování – grimasy a změny v oblasti vegetativní a emocionální.
- breptavost – porucha tempa řeči. Řeč je překotná, dochází k vynechávání slabik a k deformaci slov. Mluva je nesrozumitelná, výslovnost nepřesná.
- patlavost – porucha výslovnosti hlásek. Je nejrozšířenější vadou.

Děti se zdokonalují především komunikací s dospělými. Ovlivnit jej mohou i média a komunikace s vrstevníky. Nejdůležitější je ale komunikace s dospělými, protože děti napodo-

bují verbální projev dospělých. Nápodobou se děti učí i gramatická pravidla, i když u mladších dětí se často objevují nepřesnosti a agramatismy.

1.1.6 Socializace předškoláka

Hlavní potřebou předškoláka je aktivita. V tomto věku se aktivita, aby byla účelná, musí regulovat. Dítě uspokojuje činnost sama o sobě, v pozdějším věku je aktivita prostředkem a směřuje k nějakému cíli. Jestliže má aktivita cíl je méně roztržštěná, méně závislá na aktuální situaci, ale je stále silně ovládána emocemi. U dítěte předškolního věku je nutné rozvinout takové kompetence, aby svou činnost směřovalo k určitému cíli. Rozvoj těchto kompetencí je spojen s poznávacími procesy a socializací. Aktivitou, která je pozitivně hodnocena, dítě uspokojuje pocit seberealizace. Pocit úspěšnosti posiluje dětskou sebeúctu a sebejistotu.

Dítě má také silnou potřebu sociálního kontaktu a to už od kojeneckého věku, kdy se nejprve váže na dospělého a později vyhledává společnost vrstevníků. Setkává se s nimi při hře, učí se slušně chovat, rozdělit se s ostatními, pomáhat a respektovat druhého. Hra v tomto věku má svou významnou roli, kdy právě hrou se v tomto věku učí respektu, určitým pravidlům. Pozorujeme – li předškoláka, všimneme si, že se začíná projevovat jeho samostatnost, iniciativa, vytrvalost, vědomí si povinnosti, ochota pomáhat vrstevníkům i dospělým (Kuric, 2001) .

1.2 Dítě v mladším školním věku

„Mladší školní věk trvá od nástupu do školy, tj. od 6 – 7 roku, do 9 let. Toto období je charakteristická změnou životní situace a různými vývojovými změnami, které se projevují především ve vztahu ke škole“ (Vágnerová 2000 str. 148).

1.2.1 Charakteristika školního dětství

V tomto období organismus dítěte sílí, tělo má harmoničtější pohyby, zvyšuje se spontánní pohybová aktivita. Ukončení tvarové přeměny dítěte nám ukazuje duševní vyspělosti, která je potřebná pro vstup do školy.

Je to období, kdy jsou děti ve fázi vývojové integrace. Dochází k utřídování a propojování vývojových dovedností a dítě je schopno plnit stále složitější a náročnější úkoly. Děti jsou soběstačnější, umí se obléct, umýt, ale i samy vstát a vypravit se do školy. Zvládají jednoduché úkoly a přiměřené povinnosti, které jsou na ně kladeny ve škole i doma. Mění se jejich dosavadní způsob života. Hra se dostává do pozadí a hlavní činností se stává učení. S povinnostmi přibývá i více práv, mění se postavení dítěte v rodině, je respektována jeho role žáka a vytvářejí se mu podmínky pro plnění každodenních povinností spojených se školou.

1.2.2 Rozvoj poznávacích procesů

Před vstupem do školy dítě nerozlišuje rozdíl mezi živým a neživým, nevnímá prostor a čas, věci často rozlišuje jen náhodně. Toto období trvá i po nástupu do školy, ale vlivem působení školy postupně slábne. Při vyučovacím procesu vnímá rozmanité vlastnosti různých předmětů, zdokonaluje si tak počítky a vjemy. Učí se vnímat prostor a čas. Schopnost rozlišit silné a slabé počítky je stejná jako u dospělých, ale schopnost rozlišovat podobné podněty / jemné odstíny barev / se teprve vyvíjí. Postupně se učí rozlišit rozdíly v hmotnosti, délce a čase. Teprve se začne zdokonalovat ve vnímání prostoru. Vlivem zadávaných školních úloh se vnímání mění v organizovaný, řízený proces. Začíná se u žáka uplatňovat analýza. Děti vnímají jev z více hledisek a přestávají dělat jednostranné závěry. Důležitý vliv má záměrné pozorování, úmyslné jednání, kdy si pamatují podstatné a nepodstatné vynechávají. U dítěte se vyvíjí pozornost a to nejen do intenzity, ale i do šířky a vytrvalosti. Důležitý je vývoj pozornosti, kdy zpočátku převládají procesy vzruchu nad

procesy útlumu, což podmiňuje snadné přerušení pozornosti, např. od učitelova výkladu k pozorování okolí. Pozornost dítěte je ovlivněna citovými stavy a přitažlivostí pro všechno nové a neobvyklé. Při výchově pozornosti vycházíme ze zájmu žáka, klademe důraz na kladný citový vztah k podnětům, které vyžadují pozornost a vychováváme nové, žádoucí zájmy. Abychom podporovali a vychovávali bezděčnou pozornost, musíme používat názorné pomůcky, měnit způsob výuky a učit dítě pozornosti i u činnostech, které ho nebaví nebo mu dělají potíže (Kuric, 2001).

1.2.3 Rozvoj představ, paměti a fantazie

Představy v tomto období jsou velmi názorné, podobají se vjemům a jsou silně citově zabarvené. Tam, kde nemá dítě dostatek vědomostí a zkušeností jsou představy nejasné a nepřesné. Nejlepší představy má dítě o takových věcech, se kterými přichází denně do styku a zkrácené představy o věcech, s nimiž se nesešel. U některých dětí se s rozvojem abstraktního myšlení uplatňování živých, názorných představ oslabuje. Později nastává přechod od mechanického vnímání a osvojování si světa k rozvoji schopnosti samostatně a aktivně řešit dané úlohy.

Paměť se mění z nezáměrné na záměrnou a vlivem školy se zkvalitňuje. Zvětšuje se rozsah kvality paměti a rychlost zapamatování. Začíná se uplatňovat logická paměť. Růst a síla paměti závisí na intenzitě a šířce zájmu žáka. Dítě si nejlépe zapamatuje věci, které ho zaujaly a ke kterým má nějaký vztah. Čím má dítě víc zájmů a prohlubuje si je, tím se podmiňuje i vývoj paměti. Paměť se cvičí osvojováním poznatků. Mechanická paměť má v životě každého z nás význam, ale logická má nesrovnatelně větší hodnotu a je trvalejší.

Fantazie souvisí s rozvojem tvořivosti dětí. Žádná činnost není možná bez fantazie, která jí dodává cílevědomost, plánovitost. Fantazie u dětí se vyznačuje velkou živostí. Mnoho činností ve škole rozvíjí tvořivou fantazii. Dokonale vytvořená fantazie podněcuje dítě k získávání vědomostí (Kuric, 2001).

1.2.4 Myšlení a řeč

V tomto období prochází myšlení dvěma fázemi. První fáze probíhá během prvních dvou roků školní docházky a má podobu předškolního myšlení. Učební látka je konkrétní, děti se při rozboru a osvojování učiva opírají o reálné předměty – převládá konkrétní pojmové myšlení. Postupně se vytváří schopnost učivo abstrahovat a nastupuje druhá fáze myšlení. Myšlení se vlivem soustavného učení rozvíjí po stránce kvalitativní a zvětšuje se okruh představ v oblastech, s nimiž se žák nesetkal. Poznává nové druhy zvířat, rostlin, nové země, hory, moře, lidi, jejich život a práci, historii i vývoj života. Představy se stávají obecnější a všechny nové myšlenky, zkušenosti a poznatky se stávají obsahem myšlení žáka. Vlivem učitele se také představy zdokonalují a jsou správnější a přesnější.

Spolu s myšlením se vyvíjí řeč, která je nezbytnou podmínkou pro rozvoj abstraktního myšlení a zdokonalování pojmů. Dítě přichází do školy s praktickou znalostí gramatické stavby mateřského jazyka. Slovní tvary v postatě používá správně – skloňuje, časuje, tvoří věty. Má ale poměrně chudou slovní zásobu a někdy chybně vyslovuje některé hlásky. Ve školním období se slovní zásoba obohacuje a artikulace zlepšuje. Významnou roli hraje pomoc rodiny, která se má postarat o to, aby si dítě obohacovalo svou slovní zásobu a řeč zpřesňovalo. Rodiče by měli svým dětem číst přiměřenou literaturu a vyprávět si (Kuric, 2001).

1.2.5 Osobnost žáka

Podle Kurice (2001) učební a pracovní činnost ve školním vyučování vytvářejí významné podmínky pro formování osobnosti žáka. Osobnost se postupně utváří intenzivním rozvojem poznávacích vlastností, rozvojem a diferenciací citů, osvojováním morálních norem a upevňováním volných vlastností. Prohlubují se zájmy a potřeby. Dítě přestává být nekritické a naivní v hodnocení světa kolem sebe a zvyšuje se realita v hodnocení. Dítě se snaží dodržovat určité zásady a pravidla společenského chování.

Rozvíjí se citová a volní stránka žákovy osobnosti. Na základě rozumového poznání a mravního cítění se utváří disciplinovanost. City se obohacují o mravní a sociální city, projevují a rozvíjí se intelektuální a estetické city. U dítěte se to projevuje hlavně v kolektivu, který se stává důležitější než osobní prospěch. City ztrácejí afektivní charakter, kdy žák usměrňuje projevy svých nálad, spokojenost a nespokojenost. Typické projevy citů, které přetrvávají jsou strach, hněv a žárlivost. Dítě se přestává bát vymyšlených bytostí a city

strachu se projevují v reálných situacích – strach z trestu, z napjatých vztahů v rodině. City jsou stabilní, ale v různých činnostech se city projevují dynamicky a proměnlivě. Typické pro toto období je u dítěte se pro něco nadchnout a za chvíli na to zapomenout. Později se začínají uplatňovat city etické, intelektuální, estetické, morálně politické. Dítě má radost, že se něco naučí, pochopí a podaří se mu splnit těžší a složitější úkol. Roste jeho osobní důležitost, která ho motivuje k intenzivnější práci. Estetické city rozvíjí literatura, výtvarná a hudební výchova, ale i výlety a poznávání přírody.

Vůle žáka se rozvíjí činností. Vlivem určitých pravidel se projevuje cílevědomost při plnění uložených povinností / typické pro prvňáčka je, že bere své povinnosti vážně /. Velmi často o plnění povinností nepřemýšlí a mnohdy svou práci nedokončí. Děti nemají ve zvyku svou práci hodnotit kriticky a jsou se svým výkonem spokojeni. Neradi něco opravují, předělávají. Objeví – li se překážka – vnější nebo vnitřní, neumějí s ní bojovat. Aby se žák naučil zdolávat překážky a upevňovat svůj charakter, je třeba vytyčovat takové cíle, kterých může dosáhnout a dávat mu úkoly, které dokáže dokončit.

I morální citění, přesvědčení, uvědomění a chování mají svůj vývoj. Postupně si osvojuje psychické vlastnosti, charakterové rysy, dovednosti a návyky. Mnohdy jsme svědky toho, jak mladší žák konkrétními činy projeví statečnost, odvahu a obětavost. Významnou roli hraje dobrý kolektiv. Dobré výchovné působení a kladné vzory pomáhají odstraňovat nežádoucí vlastnosti a získávat vlastnosti žádoucí. Negativní vliv mají dnešní televizní pořady, které dnešní generace přímo konzumuje, proto potřebují usměrnit.

1.2.6 Zájmová činnost

Zájmy jsou důležitou složkou motivační kultury, podmiňují školní úspěšnost a podílejí se na formování osobnosti. Zájmy dělíme na školní a mimoškolní. Školní zájmy zkoumají oblíbenost vyučovacích předmětů. Z mimoškolních zájmů věnuje pozornost kultuře, sportu, vědě, technice a přírodě. Zájmy souvisí s potřebami a v jejich vývoji sehrávají důležitou roli emoce / oblíbení učitelé, oblíbené předměty /. Nejčastěji mladší děti zajímá sport a hra, protože mají potřebu pohybovat se a pobyt ve škole jim to nedovoluje. K dalším zájmům patří kulturní zájmy – divadlo, film, malování, keramika, technické zájmy, zájem o přírodu a zvířata.

2 ŠKOLNÍ ZRALOST A PŘIPRAVENOST

Otázkou školní zralosti se zabýval již J.A.Komenský ve svém díle Velká didaktika, později se s ní setkáváme v dílech vídeňské psychologické školy Charlotty Buhlerové a v šedesátých letech se objevuje celá řada publikací na toto téma / Kern /, kteří ovlivnili naše psychology, kdy dětský psycholog J. Jirásek upravil Kernův test, který se dodnes používá pod názvem – Orientační test školní zralosti (Vágnerová, 2000) .

„Školní zralost je jedním z předpokladů přijatelného zvládnutí role školáka. Jde především o určitou úroveň zralosti CNS, která se projevuje změnou celkové reaktivity dítěte, zvýšenou odolností vůči zátěži a schopností koncentrace pozornosti. Zrání ovlivňuje i rozvoj motoriky a senzomotorické koordinace, zrakového a sluchového vnímání. Školní úspěšnost závisí i na rozvoji poznávacích schopností, který ovlivňuje zrání i učení. Podmínkou přijatelné adaptace na školu je rovněž dosažení určité úrovně autoregulace“ (Vágnerová, 2000, s.146-147).

2.1 Kritéria zralosti

Zralost dítěte pro školu se musí zjišťovat komplexně. Zkoumá se aktuální kognitivní, percepční, sociální, pracovní zralost, zjišťuje se zdravotní stav, lateralita, posuzuje se řeč, grafomotorika (Mertin, Gillernová, 2003).

2.1.1 Tělesná zralost

Tuto stránku kontrolují lékaři – pediatři na lékařských prohlídkách, kdy hodnotí zdravotní stav dítěte a stupeň vývoje dětského organismu. Dítě by mělo mít :

- přiměřenou výšku cca 120cm a váhu cca 20kg
- tělesné proporce – proběhla strukturální přeměna / odlišení hrudníku od břicha, prodloužení končetin, osifikace ruky /
- započítí druhé dentice
- odolnost vůči nemocem
- obratnost – běhá, skáče po jedné noze, jezdí na kole

- jemná motorika – navlékání korálků, zavazování tkaniček
- filipínská míra – protažení končetin

2.1.2 Psychická zralost

Podle Kurice (2001) při vstupu do školy se od dítěte očekává, že při psychologických vyšetření splní v psychické oblasti tyto předpoklady :

- prokáže schopnost soustředit se při zjednodušené ukázce Bourdonova testu pozornosti – hledá v řádcích jablíčka obrácená stopkou určitým směrem a zvládne to ve stanovém časovém limitu
- prokáže orientační a rozlišovací schopnost
 - a / orientace v sociálním prostředí – zná své jméno a příjmení, adresu bydliště, určí nějaký obchod, kde se kupují určité věci denní potřeby
 - b / orientace v přírodě – umí vyjmenovat několik zvířat, která žijí v lese, co má rostlina v zemi, co nám dává kráva apod.
 - c / orientace v prostoru – dovede určit kde je nahoře, dole, vpředu, vzadu, vlevo, vpravo
 - d / orientace v čase – zná dny v týdnu, ví, co trvá déle týden nebo měsíc, ví, kdy padá sníh
 - e / orientace v první desítce čísel – ví kolik má prstů na jedné ruce, kolik členů má jeho rodina, spočítat předměty
 - f / rozliší a pojmenuje základní barvy – na předloze je správně určí a pojmenuje
- prokáže reprodukční schopnost – zopakuje větu o šesti až osmi slovech a správně zopakuje čtyřmístná až pětimístná čísla
- prokáže i náležité řečové předpoklady, přiměřenou výslovnost slabik a hlásek – např. sláma, hláska, střech, dřevo, borůvka, kočička, tužka, žebřík atd.
- prokáže dobrou úroveň zrakového vnímání a rozlišování – rozezná tvary, různé rozdílů od sebe

- prokáže dobrou sluchovou úroveň – pozná první písmeno ve slově, rozezná zvuky

2.1.3 Sociální a citová zralost

Tato zralost předpokládá pochopení role žáka, její přijetí, zapojení se do školního procesu a mezi spolužáky.

- má přiměřenou závislost na matce
- nevyžaduje pozornost jen pro sebe
- je emočně stabilní
- dokáže se podřídít zvyklostem a režimu dne
- sám se začlení mezi své vrstevníky
- osvojí si hygienické návyky
- přijímá učitele jako autoritu

2.1.4 Pracovně – motivační zralost

Tato stránka školní zralosti zahrnuje převzetí pracovního úkolu dítětem, setrvání u něj, ale také jeho pochopení. Zahrnuje :

- dítě dokáže sedět 15 minut, psát si úkol
- má pořádek v tašce a ve věcech, které nezapomíná
- dokáže daný úkol dokončit

2.1.5 Řeč

- správně vyslovuje
- má slovní zásobu přiměřenou věku
- mluví plynule

- je schopno samostatně komunikovat
- dokáže porozumět
- užívá jednoduchých souvětí

2.1.6 Zralost grafomotoriky

Rozvoj jemné motoriky ruky má zvláštní význam pro nácvik psaní. Dítě by ji mělo procvičovat manipulací s drobnými předměty, plastelínou, prací s nůžkami. Posuzuje se :

- jak dítě drží tužku a má – li zafixovaný úchop tužky
- má vyhraněnou laterální
- podepíše – li se křestním jménem
- má propracovanou kresbu
- obstojně nakreslí lidskou postavu / postava musí mít hlavu, trup a končetiny /
- podle předlohy obkreslí různé tvary – trojúhelník, čtverec, srdce, kruh
- uspokojivě podle předlohy obkreslí znaky – body na kostkách, čtyřlístek, jednodušší napodobeniny psacích písmen

2.1.7 Kognitivní vývoj

- představa o čase
- chápání časových pojmů
- uvědomuje si množství a rozměry
- zvědavost, rádo klade otázky
- roste doba soustředění na činnost
- opakuje, co se naučí

- je schopné se učit mechanicky
- učí se prostřednictvím objevování
- rádo hraje hry – stolní, manipulační
- pracuje samostatně a ve vlastním tempu

2.1.8 Emocionální vývoj

- dítě rozlišuje dobro a zlo
- začíná ovládat emoce
- je schopné se odloučit od rodiny
- rozvíjí smysl pro „fair play“, a vyžaduje dodržování pravidel
- má rádo překvapení a prožívá radost

2.2 Školní připravenost

Podle Mertina a Gillernové (2003) v současnosti můžeme školní připravenost charakterizovat jako výslednici charakteristik dítěte, přání a očekávání rodičů, kvality domácího prostředí, kvality působení mateřské školy a charakteristik a požadavků školy. Když uvažujeme o vstupu do školy, musíme brát v úvahu okolnosti na straně : dítěte, rodiny, mateřské školy, základní školy,školského systému.

Předpoklady na straně dítěte – hodnotíme školní zralost :

- věk dítěte při vstupu do základní školy
- pohlaví dítěte – chlapci jsou méně připraveni na požadavky školy
- rozvoj řeči – problém je patlavost, malá slovní zásoba
- schopnost učit se
- intelektové předpoklady
- pracovní zralost – práce bez vyzvání, samostatnost a dokončení úkolu
- psychomotorické tempo – pomalé děti mají výukové problémy

- soustředění – problém nepozornost, nedostatečné soustředění
- přiměřená dovednost prosadit se – dítě se má hlásit, být aktivní, nebojí se položit otázku, požádat o pomoc, vyslovit přání
- grafomotorika
- zdravotní stav – zvládnutí zatížení organismu

Předpoklady na straně rodiny - rodiče mají schopnost a možnosti pomoci dítěte:

- podnětnost rodinného prostředí – dítě potřebuje motivovat
- rodinné klima – rizikovým faktorem je rodinný rozvrat, význam má vzdělání rodičů, zájem rodičů, podpora a pomoc, stabilní rodina
- socioekonomický status rodiny
- očekávání ohledně vzdělávacích výsledků – rodičovské ambice, představa rodičů o významu vzdělání

Předpoklady na straně mateřské školy – významný vliv institucionální výchovy, protože má určitou přednost před rodinou. Nabízí přirozeným způsobem vliv kolektivu vrstevníků a působí v oblastech, kde se rodina neangažuje.

- zaměření na rozvoj specifických dovedností potřebných ve škole
- dosavadní úroveň a výsledky přípravy
- profesní kompetence učitelek

Předpoklady na straně základní školy a školského systému :

- program, podle kterého se v základní škole vzdělává
- podmínky ve škole – počet dětí v první třídě, složení dětí, dostupnost pomůcek, osobnost učitele, komunikace učitele s rodiči, požadavky na pomoc rodičů, organizace a průběh vyučování
- školský systém – náročnost prvního ročníku, flexibilita systému, existence a dostupnost poradenských služeb

3 ODKLAD ŠKOLNÍ DOCHÁZKY

V současné době se stále více rodičů zajímá o problematiku školní zralosti. Zjišťují si informace / u známých, z webových stránek / a pokládají si otázku, zda je jejich dítě připravení zahájit školní docházku.

Podle Kucharské a Švancarové (2004) nejsou – li všechny předpoklady pro úspěšný vstup dítěte do školy splněny, je třeba uvažovat o odkladu školní docházky. Nastoupí – li do školy nezralé dítě, které je hravé a nesoustředěné, může být vystaveno dlouhodobě stresu. Na požadavky, které po něm vyžaduje školní docházka, nestačí. To může vést k přetěžování, zvýšené únavě, vyčerpání organismu a zvýšené nemocnosti dítěte. Dítě může mít pocit neúspěšnosti, narušuje se jeho sebedůvěra, trpí méněcenností a může se stát v kolektivu méně oblíbený. Kromě výukových problémů se mohou dostavit i výchovné problémy – zvýšená agresivita, neurotické problémy. Rozhodování o odkladu školní docházky by nemělo být formální, protože se jedná o závažné rozhodnutí v životě dítěte. Uškodit může rodič tím, že propásne odkladem školní docházky období, kdy se dítě chce učit a později se stává, že ztrácí zájem o učení. Rodiče si často myslí, že dítěti prodlouží dětství, odloží mu školní docházku a dále dítě nerozvíjí v přesvědčení, že další rok se všechno samo upraví. Takovým dětem by měli věnovat zvláštní pozornost a cíleně s nimi pracovat. V těchto případech je důležité, aby dítě docházelo do mateřské školy a učitelky mohly podněcovat jeho vývoj. Také v pedagogicko – psychologických poradnách najdeme programy pro předškoláky. V současné době je i na našem trhu množství materiálů vhodných pro rozvoj předškoláků a je možno využít i běžné dětské časopisy. Má – li rodič pochybnosti o nástupu do školy, může se poradit s učitelkou v mateřské škole nebo se obrátit na poradenskou službu a nechat své dítě vyšetřit.

Většinou se rodiče soustředí na psychickou nezralost, ale musí brát v úvahu také odložení školní docházky z důvodu fyzické nebo sociální nezralosti. U dětí s odkladem školní docházky ze zdravotních důvodů se rodiče musí poradit s dětským lékařem, u vad řeči s logopedem. Děti sociálně nebo emočně nezralé jsou hravé, nesmělé, bojácné, navazují špatně kontakt s dětmi nebo dospělými.

3.1 Legislativní opatření

K odkladu školní docházky se vztahuje zákon č. 561 Sb. / 2004 § 37

§ 37

(1) Není – li dítě po dovršení šestého roku věku tělesně nebo duševně přiměřeně vyspělé a požádá – li o to písemně zákonný zástupce dítěte, odloží ředitel školy začátek povinné školní docházky o jeden školní rok, pokud je žádost podložena doporučujícím posouzením příslušného školského poradenského zařízení a odborného lékaře. Začátek povinné školní docházky lze odložit nejdéle do zahájení školního roku, v němž dítě dovrší osmý rok věku.

(2) Při zápisu do prvního ročníku základní školy informuje zákonného zástupce dítěte o možnosti odkladu povinné školní docházky.

(3) Pokud se u žáka v prvním roce plnění povinné školní docházky projeví nedostatečná tělesná nebo duševní vyspělost k plnění povinné školní docházky může ředitel se souhlasem zákonného zástupce žákovi dodatečně v průběhu prvního pololetí odložit začátek povinné školní docházky na následující rok.

(4) Pokud ředitel školy rozhodne o odkladu povinné školní docházky podle odstavce 1 a 3, doporučí zároveň zákonnému zástupci dítěte vzdělávání v přípravné třídě základní školy nebo v posledním ročníku mateřské školy, pokud lze předpokládat, že toto vzdělání vyrovná vývoj dítěte.

3.2 Dítě nedostatečně připravené na školu

Podle Kollarikové a Pupalý (2001) mezi děti, které nejsou dostatečně připraveny na školu můžeme zařadit:

- děti výrazně retardované – psychická struktura výrazně zaostává za úrovní a proporcemi normy. Jedná se o úplnou nepřipravenost na nástup do školy a uvažuje se u nich o speciálním školství.
- děti s mírně podprůměrně rozvinutými dispozicemi – pomalé tempo dozrání, kdy intelektuální schopnosti odpovídají nízké připravenosti na školu.

- děti klasicky nezralé – neproběhla kvalitativní vývojová změna. Může jít např. o chlapce narozené v období červen – srpen.
- děti s nerovnoměrným vývojem jednotlivých psychických funkcí - varianta školní nepřipravenosti, např. normální intelekt a nižší úroveň grafomotoriky.

3.3 Předčasný nástup do školy

Někdy rodiče chtějí, aby jejich dítě nastoupilo do školy předčasně a to v případech, kdy už umí psát, číst a počítat a nemá do 1.9. šest let. Rodiče mají pocit, že by dítě v mateřské škole stagnovalo ve vývoji. V případě, že rodiče chtějí, aby jejich dítě nastoupilo do školy, musí se podrobit komplexnímu pedagogicko – psychologickému vyšetření. Je nutné zhodnotit, jestli je dítě na školu připraveno. Velmi často se setkáváme, že dítě má intelektuální předpoklady, ale jeho pozornost a samostatnost dosahuje nižší úrovně (Kucharská, Švančarová, 2004) .

4 ZÁPIS

Mnoho rodičů v dnešní době uvažuje, jak zajistit svým dětem, co nejlepší vzdělání. K zápisu by se měli dostavit všechny děti, které do 31. srpna dosáhnou šesti let / nestane – li se tak rodičům hrozí pokuta /. Školy se od sebe liší celkovým zaměřením – zdravá škola, důraz na sport nebo na jazyky, vzdělávacím programem, velikostí, kvalifikovaností učitelů, dostupností nebo pověstí. Rodiče často musí rozvažovat, co je důležitější, jestli je to zaměření nebo atmosféra školy nebo blízkost.

4.1 Před zápisem

Zápisy do první třídy se konají každý rok od 15. ledna do 15. února. Škola si určí termín sama, jsou to dva termíny, v nichž se mohou rodiče s dětmi dostavit. Informace lze získat u vstupu do základních škol, na webu nebo na městském / obecním / úřadě. Jestliže si rodiče nejsou jisti nástupem dítěte do základní školy, mohou se poradit s učitelkou mateřské školy, která dítě dobře zná a na základě pedagogické diagnostiky může rodičům poradit. Zná dítě podle různých aktivit a může ho srovnávat s vrstevníky. Podle Kropáčkové (2008) mají – li rodiče stále pochybnosti mohou navštívit pedagogicko – psychologickou poradnu.

Než jde dítě k zápisu rodiče by si měli zjistit některé informace :

- termín den otevřených dveří
- termín zápisu do prvních tříd
- kapacitu školy, pravděpodobný počet otevíraných prvních tříd
- případné kontakty
- organizace a průběh zápisu
- spolupráce školy s pedagogicko – psychologickou poradnou a speciálními pedagogy
- školní vzdělávací program, zaměření školy
- zájmové kroužky, družina, stravování
- výuka cizích jazyků
- organizování škol v přírodě

- vybavenost školy – tělocvična, keramická dílna, počítačové učebny
- dostupnost školy – využití školních autobusů
- další nabídky školy – logopedická péče, náprava specifických poruch učení, výchovný poradce, přípravné třídy
- pomůcky do první třídy

4.2 Zápis do první třídy základní školy

Zápis do první třídy je důležitým okamžikem v životě dítěte. Jde o první kontakt dítěte a rodičů s prostředím školy. Zápis lze považovat za formu depistáže / vyhledávání nezralých dětí pro školu /. Cílem zápisu je poznat dítě a zvážit, jestli je pro školu zralé. Na některých školách využívají k zápisu testy školní zralosti. Děti mohou plnit úkoly na jednotlivých stanovištích nebo zápis probíhá formou rozhovoru učitele s dítětem. Každá škola si zápis organizuje podle svého uvážení – formou rozhovoru, jednoduchý test. Učitelky sledují, jak dítě komunikuje, jak drží tužku, jestli je schopno se soustředit a jaká je úroveň jeho rozumových schopností.

Rodiče mohou dítě při zápisu pozorovat nebo jsou umístěni v jiné místnosti, kde podávají další informace. Jiné školy preferují aktivní zapojení rodičů. Jiné školy si nepřejí přítomnost rodičů a hodnotí, zda je dítě schopno se od rodičů odloučit, samostatně odpovídat na otázky a řešit zadané úkoly (Kropáčková, 2008).

4.3 Období po zápisu

Většina dětí, které absolvují zápis do prvních tříd, je přijata a jejich rodiče dostávají rozhodnutí o přijetí dítěte do první třídy.

Některé základní školy nabízejí různé akce, kurzy a projekty určené budoucím prvňákům, aby se seznámili s prostředím školy, formou vyučování a pozitivně se naladili na vstup do základní školy. Tyto akce jsou jednorázové nebo formou odpoledních kroužků.

Toto období mohou rodiče využít k posílení oblastí, ve kterých má dítě potíže nebo nedostatky. Mohou jej využít k posílení samostatnosti – dítě si samo připraví věci na druhý den, samostatně uklízí. Musí se zamyslet nad tím, kde se bude dítě připravovat do školy – vlastní pokoj, vyhrazené místo, kde je klid / psací stůl, židle a vhodné osvětlení /.

Podle Kropáčkové (2008) rodiče jsou si vědomi toho, že své dítě musí připravit do školy, ale mají své obavy a očekávání :

Obavy :

- jaká bude paní učitelka
- šikana
- začlenění do kolektivu
- soustředěnost dítěte
- zvládnutí učiva, povinností a úkolů
- adaptace dítěte ve škole

Očekávání :

- vzdělání, které dítě získá a jakou formou
- samostatnost dítěte
- dítě získá nové kamarády

5 PŘECHOD DĚTÍ Z MATEŘSKÉ ŠKOLY DO ZÁKLADNÍ ŠKOLY

Zahájení povinné školní docházky je významný okamžik v životě každého dítěte předškolního věku. Z tohoto důvodu je jedním z úkolů mateřské školy připravit děti na vstup do prvních ročníků základní školy a zabezpečit jim tak úspěšný přechod z mateřské školy do základní. Veškeré úsilí mateřské školy, ale i rodiny by mělo vést k tomu, aby dětem pomohla dobře se na tento důležitý úsek jejich života přichystat, aby nedošlo ke zklamání v důsledku malé školní připravenosti nebo z nezralosti dítěte.

5.1 Vliv mateřské školy

Mateřská škola je významnou společenskou institucí pro předškolní vzdělávání dětí. Jejím úkolem je doplňovat rodinnou výchovu a zajistit dítěti prostředí k jeho rozvoji a učení. V předškolním období je dítě vývojově připraveno na navazování vztahů mimo rodinu a osvojování si sociálních rolí v širokém společenském prostředí. Docházka do mateřské školy sice není povinná, ale doporučuje se dítě začlenit do kolektivu. Děti, které nejsou v tomto období začleněny do kolektivu mohou mít problémy při zapojení se do kolektivu, při plnění povinností, při komunikaci a spolupráci se spolužáky a učiteli. V mateřské škole mají děti možnost navazovat vztahy s vrstevníky. Jsou to vztahy symetrické – na stejné úrovni. Prostřednictvím těchto vztahů se učí poznávat vlastnosti druhého a reagovat na požadavky kamarády, ale také se učí formulovat své požadavky. Aby dítě dokázalo vycházet s ostatními dětmi, musí rozvíjet tyto čtyři schopnosti :

- umět si zajistit vstup do skupiny
- chovat se přátelsky ke svým vrstevníkům a umět je podporovat
- řešit konflikty přiměřeným způsobem
- projevovat cit a takt

Schopnost vcítit se do ostatních se vyvíjí celé rané dětství. Vyžaduje však i aktivní pomoc dospělých a dostatečné množství zážitků, které dítě prožije s ostatními.

V mateřské škole působí na dítě kromě skupiny vrstevníků také učitelka. Podle Mertina a Gillernové (2003) učitelka v mateřské škole se snaží u každého dítěte podporovat a rozvíjet základní dovednosti a činnosti, které bude potřebovat v dalším životě. Každá z nich se

musí orientovat v síti spleťtých sociálních vztahů a musí realizovat celou řadu profesních dovedností. Síť sociálních vztahů je složitá. Tu nejdůležitější a základní tvoří interakce učitelky a dětí, další rovinu v síti vztahů tvoří vztahy mezi spolupracovníky v mateřské škole. Velmi důležitá je rovina vztahů mezi učiteli a rodiči. Ke zvládnutí různých činností a vztahů učitelé mateřské školy využívají profesní dovednosti. Mezi profesní dovednosti patří :

- oborové profesní dovednosti – souvisí s výtvarnou, hudební, tělesnou výchovou, rozvojem řeči.
- metodické profesní dovednosti – souvisí s tím, jak má učitel určitou aktivitu metodicky a didakticky zpracovanou
- speciálněvýchovné a diagnostické profesní dovednosti – vztahují se k respektování vývojových a individuálních charakteristik dítěte, přizpůsobení stylu práce jednotlivcům i skupině
- sociálněpsychologické profesní dovednosti – patří k nim akceptování dětí, rodičů, kolegů, empatie, projevování emocí, názorů a postojů, naslouchání, orientace na konkrétní situace, podporování sebekontroly a seberegulace, porozumění, tolerance, respekt, umění pochválit a zvládání konfliktních situací

K roli učitele patří příslušná odborná úroveň, profesní dovednosti, osobnostní charakteristiky. Učitelky mateřských škol tráví s dětmi mnoho času a jako pedagog by měla rozpoznat, pokud s dítětem není po stránce školní zralosti vše v pořádku. Má rodiče na tyto problémy upozornit a vysvětlit jim, v čem má jejich dítě nedostatky a jak je mohou řešit, případně doporučit odbornou pomoc v pedagogicko – psychologické poradně. A naopak, pokud rodiče žádají o odklad školní docházky neopodstatněně, má jim vysvětlit, že jejich dítě je na vstup do školy připraveno a v případě odkladu by mohlo promeškat dobu, kdy se do školy těší a je motivováno.

5.2 Vliv rodiny

Rodina představuje významné sociální a výchovné prostředí pro vývoj a rozvoj dítěte, ale také se podílí na uspokojování potřeb všech svých členů – dětí i dospělých. Rodina představuje místo bezpečí a jistoty, místo, kde se od dětství utváří osobnost člověka. Dítě přichází / po narození / do rodiny – mezi své nejbližší. Příchod dítěte naplňuje smysl život muže a ženy a ti mají nejen za dítě odpovědnost, ale musí si uvědomit hodnotu této bytosti, chtít jeho dobro a podle toho také jednat. Jeho vývoj proto ovlivňují nejrůznější vztahy v rodině / složité a různorodé /, chování jednotlivých členů k dítěti samotnému, jejich představy o jeho výchově a odpovědi na jeho projevy. Svou roli hraje i vzdělání, zaneprázdněnost rodičů, vztahy mezi nimi, ale i majtkové poměry rodiny. Od okamžiku narození životní potřeby dítěte uspokojuje matka. Učí jej vnímat sociální podněty a přizpůsobovat se rodině. Dítě potřebuje místo s neopakovatelnou atmosférou – domov. Domov dává dítěti pocit bezpečí, jistoty a důvěry. Prostředí, do kterého se dítě narodilo a ve kterém dítě žije, jej ovlivní na celý život (Opravitlová, 2002).

Podle Mertina a Gillernové (2003) je výchova vlastně neustálé nastolování rovnováhy mezi požadavky dítěte a rodiny. Každý z rodičů má určité představy o výchově, které se formují v závislosti na zkušenosti z vlastního dětství, s výchovou jejich starších dětí. Způsob výchovy ovlivňují vlastnosti rodičů, jejich vzájemný vztah a osobní problémy. Způsob výchovy zahrnuje především : kvalitu emočního vztahu k dítěti a formu výchovného řízení, ty potom ovlivňují volbu a způsob užití výchovných prostředků.

Emoční vztah k dítěti je vztahem klíčovým ve stylu výchovy. Můžeme vymezit dvě základní formy emočního vztahu : kladný a záporný.

- Kladný emoční vztah se projevuje vzájemnou komunikací a vztahy probíhají v dobré pohodě. Dospělý dítě oceňuje, raduje se z jeho úspěchů, bere vážně jeho starosti a vykonávají společnou činnost. Kladný emoční vztah se také projevují akceptací dítěte takového jaké je. - Při záporném emočním vztahu dítě necítí podporu a porozumění rodičů. Rodiče málokdy dítě pochválí, dobrý výkon považují za samozřejmost, často mu připomínají nedostatky a srovnávají ho. Často dítě trestají a ironizují ho. Společné činnosti jsou vynucované a dítě se při nich necítí dobře.

Výchovné řízení představuje způsob kladení požadavků, úkolů, nároků a jejich kontrolu. Rozlišujeme čtyři základní formy řízení / podle míry rozsahu požadavků, způsobu a stupně kontroly, volnosti / : silné , střední, slabé a rozporuplné řízení.

Silné řízení – dospělý mnoho přikazuje a zakazuje. Dítě má omezený prostor pro samostatnost, iniciativu, vlastní rozhodování. Dospělý rozhoduje za dítě, kontroluje plnění příkazů a zákazů, požaduje od dítěte maximální výkon a v kombinaci se záporným emočním vztahem nebere ohledy na jeho možnosti.

Slabé řízení – dospělý klade jen nízké požadavky nebo je neklade vůbec a nekontroluje jejich plnění. Umožňují dítěti samostatnou činnost, rozvíjení se. Dítě může rozvinout vlastní temperament. Dítě je však bez stimulů a motivace a neusiluje o překonávání překážek a rozvíjejí vytrvalosti.

Rozporuplné řízení – jeden rodič vykazuje projevy silného a druhý slabého řízení. Pro dítě se tato situace vyznačuje nejasností, zmateností a nepřehledností.

Střední řízení – dospělý kladou přiměřené požadavky a kontrola je také přiměřená. Dítě má prostor pro vlastní rozhodování a přijímání odpovědnosti, učí se roli odpovědného člena rodiny a dodržování pravidel i v jiném prostředí.

Emoční vztah a výchovné řízení se kombinují a vznikají nám různé druhy výchovných stylů. Můžeme sem zařadit : autokratický styl výchovy, liberální, výchova přísná, ale laskavá, kamarádkou výchovu.

Každý rodič by si měl uvědomit, že dítě potřebuje hlavně trpělivost, vlídné zacházení, pozitivní stimulaci a dostatek porozumění. Rodina má významnou roli v rozvoji osobnosti dítěte a je v její kompetenci připravit dítě na školní docházku. O tom, co má dítě než začne chodit do školy je další kapitola.

5.3 Co má předškolák umět

V této kapitole jsem podle časopisu Informatorium školy mateřské (2001, č.2) shrnula dovednosti, schopnosti a vědomosti, které jsou na začátku školní docházky vyžadovány a mají se tedy postupně rozvíjet :

Hrubá motorika

Nedostatky v této oblasti se projevují u dítěte nešikovností, neobratností a nekoordinovaností pohybů, kdy je narušena jejich souhra. Cviky mají být zaměřeny na koordinaci těla jako celku. Dobré je provádět cviky ve vodě, která uklidňuje. Důležitá je souhra pohybu s kontrolou zraku a myšlení.

Pohybové dovednosti, které má mít předškolák zvládnuté :

- překonání chůzí určitou vzdálenost
- přeskok, výskok, skok na jedné noze, skok přes švihadlo
- udržení rovnováhy
- chytání a házení míče
- zvládnutí jednoduchého rytmického pohybu

Jemná motorika

Nedostatky v této oblasti se projevují při psaní / neuvolněná ruka /, výtvarné výchově / děti nerady kreslí /, při pracovní činnosti a v sebeobsluze.

Manuální zručnost je rozvíjena v běžných činnostech :

- osobní hygiena – čištění zubů, mytí, česání, oblékání
- hra – stavění, hra s panenkami, hra na písku
- stříhání, lepení, muchlování a trhání papíru
- modelování
- navlékání korálků

Grafomotorika

V této oblasti je důležité, aby ruka byla připravená a uvolněná na psaní. Má být uvolněné zápěstí, rameno, loket, které se provádí krouživými pohyby. Děti se musí naučit správně držet psací náčiní / únava ruky /. Věnovat je nutné se správnému sedění při kreslení.

Dítě by mělo umět :

- nakreslit čáru, šneka, horní a dolní oblouček, vlnovku, horní a dolní smyčku, čtverec a obdélník

Zrakové vnímání

Schopnost zrakové vnímání se rozvíjí od narození. Je nutné, aby před nástupem do školy dosahovalo zrakové vnímání dostatečné úrovně. Musí se naučit uchovávat a rozpoznávat konkrétní předměty a jejich obrázky, kdy nejčastěji to můžeme trénovat při pexesu, Kimově hře, rozdílů v obrázcích. Kromě předmětů jako celku by mělo umět rozložit a složit obrázky na části – zraková analýza a syntéza / puzzle/.

Sluchové vnímání

U sluchového vnímání se dítě učí rozeznávat zvuky, lokalizaci zvuků. Mělo by se naučit vyčlenit určitý zvuk.

Co by dítě mělo umět :

- vytleskat slabiky a určit jejich počet
- vnímání jednotlivých hlásek ve slově – určit první hlásku, popř. poslední

Předčíselné představy

Matematiku si dítě osvojuje celé předškolní období. Před nástupem do školy by měl zvládnout, že při počítání určité množiny má každý prvek začlenit jen jednou. Měl by umět počítat do deseti a znát následnost čísel.

Řeč a vyjadřovací schopnosti

Dítě při nástupu do školy zná asi 2500 slov a mělo by vědět :

- jak se jmenuje, jak se staré a kde bydlí
- nezaměňovat pojmy včera, dnes a zítra
- dokáže zopakovat dvojverší
- reprodukovat povídku, pohádku
- zapamatovat melodii
- správnou výslovnost
- při vadě řeči spolupracovat s logopedem a zvládnout před nástupem do školy

Sociální a pracovní zralost

Dítě by mělo zvládnout určité sociální situace :

- odpoutat se od rodičů
- zvládat své city bez pláče a křiku
- dodržování určitých pravidel chování – vykání dospělým, zdravení a děkovaní
- samostatnost v sebeobsluze
- osvojené hygienické návyky
- samostatnost v plnění jednoduchých úkolů

5.4 Problémy adaptace školní docházky

Podle Kurice (2001) je vstup do školy významným mezníkem v životě dítěte, kdy se jeho život výrazně změní. Život ve škole je organizovaný, činnosti mají pravidelný rytmus. Pro dítě to znamená změnu v mnoha vlastnostech - vytrvalost v pracovní činnosti, spoluúčast na životě kolektivu, iniciativu v organizovaných činnostech. Jestli je dítě na vstup do školy zralé a připravené se ukáže na začátku školního roku. Pro dítě to znamená přizpůsobit se učiteli, spolužákům, novému sociálnímu prostředí během vyučování. Dítě má nové práva a povinnosti. Reakce na školu jsou různé, některé děti se těší, jiné očekávají novou situaci s obavami a strachem. Záleží na tom, jak rodiče o škole mluví.

Adaptace na školu nebývá jednoduchá a to i u dětí, které navštěvovaly předškolní zařízení a rodiče je na školu připravili. Čeká je množství povinností, nároků a požadavků. Trochu lépe jsou na tom děti, jejichž rodiče tuto situaci již zažili a ví, jak mají dítě připravit. Vyskytují se i případy, kdy je dítě zralé po stránce duševní a tělesné, ale ve škole má problém s učením, nedovede plnit své povinnosti, pořídit se a osvojit si žádoucí normy chování.

Překážky a příčiny úspěšné adaptace na školu můžeme rozdělit na znemožňující a ztěžující.

Znemožňující překážky :

- rané tělesné poškození cerebrální, endokrinní, smyslové

- výrazně podprůměrný intelekt
- výrazné nedostatky v tělesném vývoji
- různé nemoci znemožňující normální tělesný, pohybový a duševní vývoj
- neurotický vývoj podmíněný těžkou konfliktností v raném věku

Ztěžující překážky se projevují, že dítě zvládá požadavky školy slabě a nedostatečně, neo-
svojí si nové formy chování.

- fyzické příznaky – psychomotorický neklid, nedostatečná pohybová koordinace, nízký vzrůst, obezita
- emocionální nezralost – velká závislost na dospělé osobě, neadekvátní chování dosaženému věku
- pozitivní a negativní talentové varianty – jednostranné a výrazné nadání, dominující nezpůsobilost při určité činnosti
- předčasný vstup do školy – traumatizace školním prostředím
- výstřednost – předvádění se, touha vyniknout, snaha se ospravedlňovat se
- abnormality v sociálních situacích – přílišná plachost, samotářství, pocit méněcennosti, zvýšené sebevědomí, povyšování se
- intelektové těžkosti – nápadná pomalost, nesprávné chápání pokynů učitele, nepochopení smyslu učení
- problémy se zvládnutím počátečního psaní a čtení i když se dítě jeví jako zralé pro školu – neschopnost izolace jednotlivých hlásek, záměna písmen
- asociální tendence – ničení školního majetku, drzé chování, silný odpor k autoritám, protesty proti školnímu řádu, vulgární chování

II. PRAKTICKÁ ČÁST

6 VÝZKUM

V druhé části bakalářské práce bych se chtěla zabývat specifiky odkladů školní docházky ze strany dětí, rodičů a učitelů mateřských škol.

Pro své výzkumné šetření jsem si vybrala kvalitativní výzkum. Mezi techniky, které jsem si vybrala, patřilo pozorování dětí, nestandardizované rozhovory s učitelkami mateřských škol, základní školy při zápisu a rozhovory s rodiči a rozbory činností dětí. Pro zpracování dat jsem použila případovou studii.

Výzkum jsem prováděla ve dvou mateřských školkách – Mateřské škole ve Lhotce a Mateřské škole v Kozlovicích.

6.1 Charakteristika výzkumného vzorku

Mateřská škola ve Lhotce je mateřská škola s celodenním provozem. Mateřská škola je jednotřídní, věkově heterogenní, s kapacitou 22 dětí a v současné době je kapacita naplněna. Navštěvují ji děti od 3 – 6 resp. 7 let. Provozní doba je 7,00 – 15,30 hodin. Mateřská škola je umístěna v přízemí školní budovy z roku 1931. Součástí mateřské školy je zahrada, kde je vybudován areál pořádání kulturních akcí v obci a dětské hřiště, které si vybudovali rodiče ve spolupráci se sponzory mateřské školy.

Mateřské škola Kozlovice je mateřská škola s celodenním provozem. Její kapacita je 90 dětí, které jsou rozděleny do tří tříd, z toho jsou dvě celodenní a jedna polodenní. Provozní doba je 6,15 – 16,00 hodin. Součástí mateřské školy je zahrada, která umožňuje pobyt na čerstvém vzduchu. Součástí zahrady je dětské hřiště - dřevěný program pro děti.

Obě mateřské školy mají vytvořený vlastní Školní vzdělávací program podle Rámcového vzdělávacího programu, který preferuje zdravý životní styl, podporuje enviromentální výchovu, vede děti ke „ zpěvnosti“ a zaměřuje zvýšenou pozornost na oblast komunikativních dovedností a grafomotoriky. Rámcový cíl je zaměřen na získávání osobnostních postojů – osobní samostatnost a schopnost projevit se jako samostatná osobnost působící na své okolí. Rámcový cíl se promítá do oblastí : biologické, psychologické, interpersonální, sociálně – kulturní, enviromentální a získává podobu dílčích cílů. Jejich průběžné naplňování je zpracované Třídním vzdělávacím programem. Ten je rozdělen na tématické celky s podtématy, které představují hlavní prostředek vzdělávání v mateřské škole.

Příklad Třídního vzdělávacího programu

Tématický celek : Travička zelená

Dílčí celek : Domácí zvířata a mláďata

Klíčová kompetence : V běžných situacích komunikuje bez zábran a ostychu s dětmi i s dospělými, chápe, že být komunikativní, vstřícné, aktivní je výhodou.

Dílčí vzdělávací cíl : Rozvoj úcty k životu a jeho formám

Dítě e jeho tělo

Kutálet míč v pohybu, v chůzi, daným směrem

Procvičovat plynulé zdolávání nízkých překážek ve dvojicích, v trojicích, v řadách

Vyběhnout na daný signál zvukový, vizuální

Zdokonalovat skoky snožmo se správnou koordinací celého těla

Poskoky snožmo s různými polohami paží

Plazení po břiše a na zádech pod nízkou překážkou

Obkreslování šablon, vymalovávání a vystřihování domácích zvířat

Pohybové hry : Na kočku a myš, Na kozu na zahradě

Skládání puzzle s tématem – domácí zvířata

Kresba, malba a modelování domácího zvířete

Dítě a jeho psychika

Prohlížení, přiřazování a správné pojmenování domácích zvířat a jejich mláďat

Hádanky o zvířatech z knihy „100 zvířátek v hádankách „

Poslechová skladba J. Hanuše : Pan kohout

Poslech písní s tématem domácí zvíře a vymýšlení názvu pro jednotlivé písně

Vyprávění a četba pohádek např. Tři prasátka, O kůzlátkách, O koťátku, které zapomnělo mňoukat

Skládání obrázků k pohádce O kůzlátkách

Hlasové hádanky – hlasy zvířat, napodobování

Divadelní hra : Říkej, co dělají – rozvoj slovní zásoby / slovesa /

Vytváření Krátkého příběhu podle série obrázků za sebou uspořádaných

Rytmizace a melodizace říkadel : Šel kozel do Lhoty, Šel Janeček na kopeček, Říkal kačer, Houpy, houpy atd.

Nácvik písně : Dejte mi pastelku, nakreslím pejska

Procvičování dalších písní : Když jsem já sloužil, Tři čuníci, Já mám koně

Kozka běží uličkou – doprovod dětí na zvonkohru

Dítě a ten druhý

Kooperativní hry s Hospodářstvím, s Ovčínem

Dítě a společnost

Návštěva kravína – srovnání s domácím chovem

Rozhovor : Proč chováme domácí zvířata?

Dítě a svět

Vztah lidí naší planety k domácím zvířatům

Z jednotlivých částí vzdělávacího programu vyplývá, že je připravený tak, aby rozvíjel všechny oblasti potřebné pro každé dítě předškolního věku – hrubá a jemná motorika, sociální a komunikační dovednosti, sluchové a zrakové vnímání, estetické cítění, chování a pozornost.

Děti z obou mateřských škol navštěvují společně Základní školu v Kozlovicích, kde jsem byla u zápisu do prvních tříd pro školní rok 2009/ 2010. Při zápisu jsem si vybrala pět dětí, jejichž rodiče žádali nebo uvažovali o dokladu školní docházky. Děti, které jsem si vybrala ke svému výzkumu jsou :

Radim – rodiče požádali o odklad školní docházky a o dva dny později rozhodnutí odvolali

Michaela – rodiče uvažovali o odkladu školní docházky ze zdravotních důvodů, o odklad nepožádali, i když jej učitelka mateřské školy i učitelka při zápisu doporučují

Kateřina – rodiče o doklad školní docházky požádali z důvodu zrakového postižení a s ředitelkou základní školy se dohodli na odkladu školní docházky podle počtu žáků ve třídě

Patrik – rodiče požádali o odklad školní docházky, ale učitelka mateřské školy jej nedoporučuje, protože Patrik je připraven nastoupit do první třídy

Radek – rodiče požádali o odklad školní docházky a ten byl doporučen jak učitelkou mateřské školy, tak učitelkou základní školy při zápisu a posléze i pedagogicko - psychologickou poradnou

6.2 Případové studie

Radim

Narozen: květen 2003

Rodinná anamnéza :

Matka: narozena 1980, ukončené vzdělání středoškolské, vystudovala střední zdravotnickou školu, nyní na mateřské dovolené. O děti se stará pečlivě, někdy až úzkostlivě. Spolupracuje se školkou aktivně, ale s ředitelkou MŠ mají různé názory na výchovu.

Otec: narozen 1973, ukončené vzdělání středoškolské, vystudoval elektrotechnickou střední školu, pracuje jako servisní technik. S výchovou dětí aktivně pomáhá, věnuje se jim především v pracovní a sportovní činnosti.

Těhotenství matky bylo normální, porod bezproblémový v termínu. Radim měl normální porodní váhu a délku.

Mají ještě jednoho syna Daniela, který má 3 roky a od září nastoupí do mateřské školy.

Manželé jsou sezdáni, mají spolu bezproblémový vztah, při výchově dětí spolupracují. Rodina žije v rodinném domě spolu s rodiči, sestrou a jedním prarodičem otce, kde mají byt 2 + 1. Matka a sestra jim pomáhají s hlídáním chlapců, ale do výchovy nezasahují. Radim je velmi často neposlušný a snaží se prosadit svou vůli, což si vůči rodičům nedovolí.

Do tří let býval Radim často nemocný i první rok v mateřské škole často chyběl, ale v současné době navštěvuje školu pravidelně a nemocný bývá málokdy. Nemocnost v prvních letech života byla způsobena úzkostlivostí matky, která s ním nechodila do přírody a neotužovala jej.

Rodiče jsou ve výchově jednotní, doma Radim poslouchá, uklízí si nejen své věci, ale pomáhá i své matce při úklidu domácnosti. Se svým mladším sourozencem si hraje a pomáhá mu. Doma si hraje nejčastěji s hračkami, jako jsou auta, bagry, nakládače. Nerad kreslí a vymalovává, nechce skládat puzzle, manipulovat s nůžkami ho nebaví, ale matka po poradě s učitelkou v mateřské škole jej každý den „učí“, těmito činnostem. Za odměnu může jít hrát hry na počítači. V této činnosti jej podporují oba rodiče – především otec a na počítači tráví dlouhé hodiny.

Osobní anamnéza

Adaptace na mateřskou školu

Při nástupu do mateřské školy byla Radimova adaptace dlouhá a obtížná. Nebyl schopen si přivyknout na provoz mateřské školy, docházka v něm vyvolávala negativní pocity provázené pláčem. Později našel kamarádka a jeho pobyt se zdál uspokojivější. Po několikátýdenní absenci z důvodu nemoci se obtížná adaptace opakovala. Her se v prvním roce školní docházky vůbec neúčastnil.

Chování

Rád zůstává stranou skupiny. Popichuje a provokuje stejně staré chlapce, které vyústí v běhání a honění, čímž narušuje práci skupiny. Po nástupu do školy často vyhledával dospělé, ale v současné době je nevyhledává. S dospělými a dětmi mluví normálně.

Zrakové a sluchové vnímání

Barvy rozeznává, ale ne všechny. Dívá se z blízka. Je roztěkaný a neudrží pozornost. Po návštěvě logopeda se oblast sluchového vnímání zlepšuje.

Sebeobsluha

Své oblečení si pozná, obléká i obouvá se sám. Umí si zavázat boty. Stará se o svou osobní hygienu. Snaží si poradit si sám. S podepisováním svého výkresu teprve začíná. Hračky a pracovní materiál si po sobě ochotně uklízí.

Socializace

Dokáže si hrát sám, s ostatními a zlepšila se hra ve skupině. Podání ruky akceptuje. S dospělými hovoří a důvěřuje jim bez problémů. Dokáže požádat o pomoc dospělé i své vrstevníky. Poslouchá, co mu ostatní sdělují. Nemá snahu učit se něčemu novému a poznávat nové věci. Nerespektuje pravidla, absolutně se neprosazuje a dělá jakoby nevěděl, co se po něm chce. Nedokáže vyjednávat, ale naučil se „stříhnout si“, nevěří si. Má kamarády.

Jazyk a komunikační schopnosti

Matka byla vyzvána k návštěvě logopeda, ke kterému začal chodit už v roce 2007. V současné době má zvládnuty všechny hlásky, ale někdy nechce artikulovat. Tvoření vět, které obsahuje různé větné členy se zlepšilo, rozvíjí se, ale neodpovídá věku. Do společ-

ných diskuzí přispívá málo a o svých zkušenostech vypráví jen někdy a neúměrně svému věku. Neumí spojovat věty spojkami. Nerad se učí básničky a říkadla. Vyprávět příběh nedokáže ani s pomocí učitelky, tuto činnost spíše odmítá. Neumí správně formovat otázky a odpovědi, a tak není vždy pochopen. Slovní zásobu má přiměřenou věku, ale ne vždy ji využívá.

Příprava na čtení

Značku si pozná od počátku docházky do mateřské školy. Svě křestní jméno si pozná jen s obtížemi. Snaží se porovnávat totožné obrázky, ale nejde mu to. Neumí seřadit obrázky podle dějové posloupnosti. Nerespektuje čtení zleva doprava a shora dolů. Nedaří se mu vybrat v sérii obrázků nesprávný.

Motorika

Psací potřeby drží správně. Umí obkreslit jednoduchý model, snaží se napsat své jméno. Umí napsat rovnou čáru, vlnovku a oblouk. Nakreslí kruh, trojúhelník, čtverec, snaží se obkreslovat podle šablony. Vybarví celý obrázek bez přestávky a snaží se zaplnit celou plochu. Dokáže nakreslit to, co se doma s matkou naučí – sněhulák, dům, auto, k zápisu se naučil postavu. Rozvíjejí jemné motoriky se zúčastňuje, ale ne aktivně a s radostí. Her venku se účastní rád, běhá, skáče, jezdí na tříkolce, koloběžce a není – li pozorován i na kole. Neuvědomuje si riziko a nedbá na bezpečnost svou i druhých.

Matematické představy

Doma se učí barvy a většinu z nich pozná i s odstíny. Nerozezná světlou a tmavou. Pojmenuje pouze kruh. Rozlišuje malé – velké. Má problémy rozlišit vpravo – vlevo. Nahoře – dole, před – za a uprostřed umí určit. Snaží se rozlišit soubory předmětů podle kritérií. Když se soustředí napočítá do 10, ale číslice nepoznává.

Estetické cítění

Dokáže si vybrat obrázek, který se mu líbí, ale zdůvodnit svoji volbu nedokáže. Nerad zpívá a přednáší. Naslouchat příběhu dokáže jen krátce a brzy se rozptýlí. Knihy a barevné obrázky si dokáže prohlížet jen chvilku. Nakreslit mu jdou jen ty věci, které mu předtím ukáží.

Práce učitele MŠ s dítětem

Učitelka mateřské školy nejprve matku vyzvala k návštěvě logopeda. Radim navštěvuje logopeda druhý rok a řeč se výrazně zlepšila. Před zápisem se učitelka s matkou dohodly na přípravě Radima do první třídy. Radim potřebuje především rozvíjet jemnou motoriku, neuměl stříhat nůžkami, proto ho podporují v této činnosti. Dále má problém udržet pozornost a soustředit se, učitelka ho zaměstnává při individuální činnosti aktivitami, které pomáhají udržení pozornosti a soustředění. Další oblastí, kterou s učitelkou procvičují je komunikace, zkouší vyprávět příběhy pomocí obrázků. Učí se počítat a poznat číslice.

Současný stav

Na začátku školního roku byli rodiče upozorněni na nedostatečnou přípravu na školní docházku, což z jejich strany nebylo respektováno. Po vánocích byli opakovaně rodiče upozorněni na nedostatečnou přípravu. Předtím se informovali u ostatních rodičů na jejich zkušenosti. Upozornění respektovali a dohodli se, jak postupovat. Rodičům byl dán návod, jak trénovat pro snadnější orientaci u zápisu. Matka se s Radimem denně „učí“, chlapec v mnoha oblastech poskočil a dokáže se i delší dobu se soustředit. Při nezdaru spolupráci odmítá, schází mu vytrvalost. Rodiče zvažovali odklad školní docházky. Zápis zvládl bez větších potíží / neorientoval se vpravo – vlevo /. Rodiče u učitelky informovali na možnosti odkladu a na její názor. Učitelce se odklad nezdál nutný, ale doporučila jim návštěvu pedagogicko – psychologické poradny. Rodiče požádali o odklad školní docházky, který po dvou dnech odvolali a Radim byl přijat do základní školy. Matka s ním dennodenně trénuje na školní docházku podle návodu učitelky mateřské školy. Učitelka mateřské školy ale doporučila návštěvu pedagogicko - psychologické poradny, což si rodiče rozmysleli.

Závěr

Radim se v poslední době začal zlepšovat ve všech oblastech, které je nutné rozvinout pro hladký přechod z mateřské školy do první třídy základní školy. Jeho počáteční problémy byly dány problémovou komunikací rodičů a ředitelky mateřské školy, ale také nedostatečnou informovaností rodičů o tom, co má dítě v předškolním věku zvládnout a co je nutné zvládnout před vstupem do první třídy. S matkou se stále „učí“, a odklad školní do-

cházky by v jeho případě nebyl vhodný i když na začátku tohoto školního roku se zdál odklad jako možné řešení. Rodiče si uvědomili, že příprava na školní docházku není jen doménou mateřské školy a aktivně se zapojili. Radima „učení“ baví. Učitelka mateřské školy si stále myslí, že doklad by byl vhodný, i když byla několikrát znalostmi Radima příjemně překvapena. Myslím si, že pro Radima by odklad nebyl vhodný, protože by promeškal vhodný okamžik pro nástup do školy.

Michaela

Narozena : srpen 2003

Rodinná anamnéza

Matka : narozena 1979. Má ukončené středoškolské vzdělání. Vystudovala střední podnikatelskou školu a pracuje na Úřadě práce. O dceru se stará dobře, ale má nedostatek času. S mateřskou školou spolupracuje, ale dceru do školy často nevodí ani ji nevyzvedává, proto není o činnosti ve škole dostatečně informována.

Otec : narozen 1980. Má základní vzdělání. Elektrotechnické učiliště nedokončil a pracuje ve firmě svého otce, které se zabývá servisem v oblasti telekomunikací. O dceru se stará spíše méně a to především na popud její matky. Někdy ji vyzvedává z mateřské školy, ale o činnosti v ní se příliš neinformuje. Upřednostňuje především své zájmy a v poslední době stavbu domu.

Těhotenství bylo plánované, matka přestala kouřit asi půl roku před plánovaným těhotenstvím. Porod proběhl normálně v termínu a Michaela měla normální porodní váhu i míru.

Michaela je jedináček. / i když matka další těhotenství plánuje /

Rodiče jsou sezdaní. Výchova dcery je záležitostí matky, otec spolupracuje, ale iniciativa je na matce. Rodina žije v domě otcových rodičů, kde má byt 1+1 a současně si staví dům v obci. Na výchově dcery se aktivně podílí matka otce, která s ní tráví většinu času. Vodí ji i vyzvedává z mateřské školy a věnuje se jí. Velmi se o ni stará i v době nemoci, dochází s ní i k lékaři. Někdy ji hlídají také rodiče matky.

Michaela bývá velmi často nemocná a mnohokrát po sobě užívala antibiotika. Z toho důvodu byl matce doporučen pobyt v ozdravovně. Také z tohoto důvodu rodiče zvažovali odklad školní docházky. V ozdravovně byla 6 týdnů říjen – listopad 2008. Zdravotní stav se na chvíli zlepšil, ale v únoru byla znovu nemocná a nemohla se zúčastnit lyžařského výcviku. Byla ji diagnostikována snížená imunita. Dochází pravidelně k alergologovi.

O výchovu Michaela se stará matka za výrazné podpory babičky, která má významné slovo. Otec zasahuje jen sporadicky, spíše v poslední době, kdy matka je zaměstnána a on není příliš pracovně vytížen. Učitelka několikrát upozornila rodiče, aby věnovali více času přípravě na školní docházku.

Osobní anamnéza

Adaptace na mateřskou školu

Michaela nastoupila do mateřské školy ve třech letech a protože matka s ní byla ještě na mateřské dovolené docházela pouze na 4 hodiny denně. To se po 4 měsících změnilo, matka nastoupila do práce a dcera začala navštěvovat mateřskou školu celodenně. Adaptace byla delší, obtížnější. Kolektivní prostředí jí nevyhovovalo, byla velmi bojácná, později si našla kamaráda. Později bez větších problémů se začala adaptovat, ale chovala se zakřiknutě. Matka tvrdí, že doma je hlučná a povídavá.

Chování

Je klidná, zakřiknutá. Má problematickou komunikaci s dospělými. Kamarádí se s mladšími děvčaty, se kterými komunikuje bez problémů. Při práci se skupinou nezůstává stranou. Nemá spory s ostatními. Mluví málo a tiše.

Sluchová a zrakové vnímání

Běžná slova vyslovuje správně, odpovídá pouze je – li tázána a po chvílce váhání. Zná barvy a při práci se dívá moc zblízka.

Sebeobsluha

Pozná si své oblečení a obléká se sama. Boty si obouvá správně, umí si zašněrovat a zavázat tkaničku. Hračky a věci si po sobě uklízí. Začíná se podepisovat na výkres nebo pracovní list. Její pracovní činnost neodpovídá věku, sama ji nevyhledává. Starost o osobní hygienu je bezproblémová. Nemá zájem si sama poradit, nechává si radit mladšími dětmi.

Socializace

Hraje si s mladšími kamarádkami. Podání ruky akceptuje váhavě. S dospělými hovoří pokrčením ramenou nebo kývnutím. Neprojevuje přání se učit něco nového. Začala pomáhat ostatním, respektuje pravidla skupiny. Snaží se požádat o pomoc dospělého i vrstevníky. Své názory prosadit neumí nebo spíš nemá zájem o to se prosadit. Odmítá vyjednávat s ostatními a nechce být vedoucí skupiny. Kamarádství navazuje s mladšími dívkami. Vytrvává pouze u puzzle, složitější úkoly ji nebaví. Ve volné hře si vybere činnost, u které vydrží jen několik minut.

Jazyk a komunikační dovednosti

Všechny hlásky vyslovuje správně. Slova se ujímá jen sporadicky. Využívá všechny slovní druhy ve věta a snaží se věty spojit spojkami. Jestli využívá svou slovní zásobu nelze posoudit s důvodu ztížené komunikace dospělými. Otázky a odpovědi formuluje správně. O

opakování slyšeného textu nemá zájem. Prohlíží si knížky. Také o vyprávění příběhu s pomocí učitelky nebo bez ní. Ostatním dětem naslouchá, ale diskuze se často neúčastní. Začíná přednášet básničky a zpívat. Komunikuje tiše. Při poslouchání příběhu se snaží udržet pozornost, ale kamarádky ji rozptýlí.

Příprava na čtení

Pozná svou značku, napsané své křestní jméno. Snaží se poznat dva stejné obrázky a seřadit tři obrázky podle posloupnosti. Nerespektuje psaní zleva – doprava, shora – dolů. Snaží se ze série obrázků vybrat ten nesprávný.

Motorika

Psací potřeby drží správně. Neumí napsat své jméno, ani obkreslit jednoduchý model. Vyznačí čáru rovnou, vlnu i smyčku. Kreslí ráda, neumí stříhat. Nakreslí kruh, trojúhelník, čtverec, obdélník, pokouší obkreslovat podle šablony. Nedokáže vybarvit celý obrázek bez přestávky a také nezaplní celou plochu výkresu. Kreslí dům, sněhuláka, postavu, zvíře, ale nenakreslí výjev z přírody. Na koloběžce a kole nejezdí, pouze na tříkolce, má radši statické a klidné činnosti. Když není pozorována pokouší se uplatnit vlastní hbitost a sílu.

Matematické představy

Pozná barvy, rozlišuje tmavou i světlou. Pojmenuje čtverec, kruh, trojúhelník, obdélník. Rozhodne co je velké – malé, krátké – dlouhé. Rozlišuje vpravo – vlevo, nahoře – dole, před – za, uprostřed. Roztřídí předměty podle stanovených kritérií. Počítá do 20. Číslice nepozná a nedokáže odhadnout hodně – málo.

Estetické cítění

Vybere obrázek, který se jí líbí a nedokáže zdůvodnit proč si jej vybrala. Pořádek si udržuje. Poslouchá zpěv, ale sama nechce zpívat pouze ve skupině. Nechce hrát pohádku nebo scénku.

Práce učitele MŠ s dítětem

Učitelky mateřské školy se snaží rozvinout Michaelinu komunikaci, která by mohla být ve škole nejvíce problémová. Dostává prostor pro vyprávění vlastních zážitků, snaží se ji zapojit do dramatických her. Dostává prostor se prosadit – seznamuje s dětmi jaké se naučila nové básničky a písničky. Učitelka se snaží ji zapojit do skupiny stejně starých dětí. Michaela má problémy jemnou motorikou a grafomotorikou, proto v individuálních činnostech se věnuje těmto oblastem. Protože je Michaela hravá a ráda si hraje s panenkami a koníky snaží se učitelka ji od této hry navést na jinou hru, při které se bude vzdělávat – konstruktivní nebo didaktické hry.

Současný stav

Učitelka na začátku školního roku matku upozornila, že je na školní docházku nedostatečně připravena. Matka jí sdělila, že budou žádat odklad školní docházky ze zdravotních důvodů. Potom byla v ozdravovně. Na začátku roku 2009 byla matka znovu upozorněna na problém s komunikací a hravost jejich dcery i na skutečnost kamarádství s mladšími dětmi. Při zápisu mluvila s učitelkou tiše nebo vůbec nekomunikovala. Matka byla dotazována na odklad školní docházky a ta uvedla, že o odklad nebudou žádat, ani ze zdravotních ani z jiných důvodů. Učitelka mateřské školy matku upozornila, že by se měla dceři více věnovat a snažit se ji připravovat na školní docházku, neboť její připravenost je nedostatečná. Učitelky se i nedále snaží Michaelu připravovat v oblastech, které jsou pro ni problémové.

Závěr

Michaela má problémy v oblasti komunikace a sociální zralosti, nedostatečná je také připravenost v oblasti hrubé a jemné motoriky. Rodiče nechávají zodpovědnost za přípravu na školní docházku především na učitelkách v mateřské škole. Na upozornění učitelek nereagovali, kdy na problémy upozorňovala i učitelka základní školy při zápisu do první třídy. Vzhledem k tomu, že Michaela byla opět několikrát nemocná, tudíž je předpoklad, že bude mít problémy s nemocností i v první třídě, bych doporučovala rodičům zamyslet se nad odkladem školní docházky, který by byl v Michaelině případě vhodný.

Kateřina

Narozena : erven 2003

Rodinn anamnéza

Matka : narozena 1970. M ukonen vysokoškolsk vzdělání. Vystudovala vysokou školu ekonomickou a pracuje jako manager u T – Mobile,a.s. O dt se star vzorn. S mateřskou školou spolupracuje aktivn, vede cvičení pro děti pedškolsnho věku. Aktiv-

ně pracuje v Asociaci sport pro všechny, kde vede cvičení pro ženy, starší a mladší žáky a předškolní děti.

Otec : narozen 1971. Má ukončené vysokoškolské vzdělání. Vystudoval vysokou školu stavební a je společníkem ve stavební firmě. Do výchovy své dcery je také aktivně zapojuje. Kvůli pracovnímu zaneprázdnění se snaží každou volnou chvíli se věnovat svým dětem. O činnost v mateřské škole se zajímá.

Sourozenci : Kateřina má dva starší bratry, jeden navštěvuje tercii víceletého gymnázia a druhý sextu také víceletého gymnázia. Se svou sestrou mají vztah pěkný. Občas ji vodí nebo vyzvedávají z mateřské školy.

Rodiče jsou sezdaní. Bydlí v rodinném domku spolu s rodiči a sestrou otce, ale mají vlastní vchod. Každé dítě má svůj vlastní pokoj. S hlídáním jim pomáhá sestra otce, která je v invalidním důchodu. Rodiče jsou ve výchově jednotní, protože mají časově náročné zaměstnání snaží se svým dětem věnovat každou volnou chvíli a tak většinu volného času rodina tráví společně. Těhotenství bylo plánované. Kateřina se narodila s těžší oční vadou. Matka měla v době těhotenství toxoplasmózu, o které nevěděla. Jedno oko má slepé, z důvodu nedokončeného očního nervu a na druhém oko má vadu zraku – astigmatismus. Ani oční lékař neví, jestli se bude zrak zhoršovat do takové míry, že by oslepla.

Rodiče si přejí, aby se jejich dcera integrovala na normální základní škole i proto, že nejbližší škola pro děti se speciálními potřebami je vzdálena 100 km od jejich místa bydliště. Dalším důvodem integrace je prostředí školy, které je přátelské jak ze strany spolužáků, tak ze strany pedagogů. Rodiče žádali o odklad školní docházky.

Osobní anamnéza

Adaptace na mateřskou školu

Kateřina nastoupila do mateřské školy ve třech letech. Protože v obci, kde bydlí nebylo možné ji umístit, začala chodit do obce vedlejší. S adaptací neměla problém. Neplakala, nejprve mapovala prostředí a postupně se začala zapojovat do kolektivu. Také děti ji přijaly. Po několika měsících se uvolnilo místo v mateřské škole v místě bydliště a ona přešla sem. Také zde probíhala adaptace bez problémů.

Chování

Kateřina je klidná. Nemá problém komunikovat s dospělými, někdy se trochu stydí. V mateřské škole má kamarádky i kamarády. Ráda si hraje. Při práci ve skupině se zapojuje, spory nevyvolává. Pomáhá druhým. Ve skupině svých vrstevníků je upovídaná.

Zrakové a sluchové vnímání

Běžná slova vyslovuje správně, jen těžká slova jí nejdou vyslovit. Když je tázána odpovídá srozumitelně, někdy trochu váhá. Barvy rozeznává. Z důvodů oční vady nosí brýle a dívá se zblízka. Protože nemá boční vidění musí se často otáčet směrem, na který je tázána. Pozornost udrží, ale někdy ji dokáže rozptýlit i maličkost.

Sebeobsluha

Své oblečení pozná, obléká se sama, ale nespěchá. Boty si obouvá správně, zašněrovat si je a zavázat tkaničku umí. Výkres nebo pracovní list si podepíše sama. Hračky a ostatní věci si uklízí sama a pomáhá i druhým. Při výběru činnosti vyhledává klidnější práce, především výtvarné činnosti. Při výkonu osobní hygieny je samostatná a pečlivá. Snaží se poradit si sama.

Socializace

Dokáže si hrát sama i s kamarády. Podání ruky s ostatními akceptuje. Při hovoru s dospělými záleží na tom, jestli jej zná nebo ne. Při hovoru s neznámým dospělým se stydí, ale po adaptaci s ním mluví bez problémů. Do práce se skupinou se zapojuje, ale není iniciátorem aktivit ve skupině. Podřídít pravidlům ve skupině se umí. Co jí jiní sdělují poslouchá. O pomoc dokáže požádat dospělé i své vrstevníky. Snaží se o prosazování svých názorů a myšlenek. V prostředí se orientuje dobře, je přizpůsobivá.

Jazyk a komunikační dovednosti

Všechny hlásky umí vyslovit správně. Slova se ujímá sporadicky. Umí používat všechny větné členy a snaží se spojovat věty spojkami. Otázky a odpovědi formuluje správně, slovní zásobu má úměrnou věku. Slyšený text opakuje, s pomocí učitelky dokáže vyprávět krátký příběh. Při skupinových diskuzích naslouchá a slova se ujímá jen v malé skupině svých kamarádů. Dokáže vypravovat o prožitých událostech. Básničky a písničky přednáší ráda.

Příprava na čtení

Pozná svou značku a napsané křestní jméno. Srovnat dva stejné obrázky jí nedělá problém, umí najít rozdíly mezi nimi. Seřadit obrázky podle posloupnosti jí někdy dělá trochu potíže, ale respektuje posloupnost zleva doprava, shora dolů. Ze série obrázků umí vyřadit ten nesprávný.

Příprava na psaní

Psací potřeby drží správně. Umí napsat své jméno a obkreslit jednoduchý model. Napíše rovnou čáru, oblouk, smyčku i vlnu. Umí pojmenovat a nakreslit kruh, trojúhelník, čtverec, obdélník. Obkresluje podle šablony, vybarví celý obrázek bez přestávky, je přitom pečlivá. Umí zaplnit celou plochu a zvládne nakreslit všechno. Z výtvarných činností jí baví všechno a zvládá i střihání. Při sportovních hrách je rozváženější, při soutěžení stojí stranou, což může být i jejím handicapem.

Matematické představy

Pozná všechny barvy i odstíny, rozezná tmavou a světlou. Pojmenuje geometrické tvary, rozlišuje malé – velké, vpravo – vlevo, nahoře – dole, před – za a uprostřed. Umí počítat do deseti a pozná několik číslic. Roztřídí předměty podle stanovených kritérií. Rozlišuje málo a hodně. Snaží se skládat puzzle. U činností vydrží 10 minut i více.

Estetické cítění

Dokáže vybrat obrázek, který se jí líbí, ale proč si jej vybrala nedokáže zdůvodnit. Při kreslení se snaží použít, co nejvíc barev. Ráda zpívá a recituje básničky. Poslouchá ráda pohádky a prohlíží si knížky. Ve svých věcech si udržuje pořádek, ale má své tempo – pomalejší.

Práce učitele MŠ s dítětem

Kateřina je pomalejší, proto se jí učitelky snaží povzbuzovat k rychlejšímu tempu, aby stačila ostatním dětem a také motivovat k činnostem, které jí nebaví. Další činnost bude konzultována speciálním pedagogem.

Současný stav

Na začátku docházky do mateřské školy v tomto školním roce se rodiče dohodli, že budou žádat o doklad školní docházky. Po domluvě s učitelkou mateřské školy, která se zajímala o Kateřininy možnosti vzdělávání se rozhodli, že odklad školní docházky budou žádat

podle počtu žáků ve třídě. Při zápisu se dohodli s ředitelkou školy na odkladu, o který zatím požádali a čekají na možnosti integrace do normální školy. Absolvovali vyšetření u očního lékaře a čekají na jeho vyjádření.

Závěr

Kateřina má zrakový handicap. Za normálních okolností by Kateřina mohla nastoupit do první třídy základní školy, protože je na školní docházku připravena. Rodiče požádali o odklad školní docházky a s ředitelkou čekali na počty žáků ve třídě. Protože ve školním roce 2009 / 2010 bude ve třídě větší počet dětí než původně předpokládali domluvili se na odkladu školní docházky na další rok, kdy by měl být počet žáků ve třídě menší. K jejich rozhodnutí pomohlo také vyjádření očního lékaře, který odklad doporučoval.

Patrik

Narozen : červen 2003

Rodinná anamnéza

Matka : narozena 1978. Má středoškolské vzdělání. Vystudovala obchodní akademii a pracovala jako účetní v soukromé firmě. V současné době je na mateřské dovolené s druhým dítětem dcerou Anetou. O děti se spolu s manželem starají dobře, společně se jim věnují. S učitelkami v mateřské škole spolupracuje a o činnost svého syna se zajímá a pravidelně se informuje.

Otec : narozen 1974. Má středoškolské vzdělání. Vystudoval učební obor s maturitou – opravář zemědělské techniky a ve svém oboru pracuje u soukromé firmy. Svému synovi se věnuje často, hlavně po sportovní a pracovní stránce. O činnosti mateřské školy se zajímá, pravidelně syna vyzvedává.

Těhotenství probíhalo normálně, průběh porodu byl také normální a Patrik měl váhu i míru v požadované normě.

Patrik má mladší sestru, která bude mít v tomto roce tři roky. Vztah mají děti mezi sebou přátelský, pomáhá ji a rád si s ní hraje.

Rodiče jsou sezdáni. Bydlí v rodinném domě spolu s rodiči matky, kde mají vlastní bytovou jednotku – 4 + 1. Rodiče se o své děti velmi dobře starají, věnují se jim. Prarodiče do výchovy nezasahují, jen jim pomáhají s hlídáním dětí. Otec i dědeček aktivně pomáhají s opravami dřevěných hraček a také jich několik vyrobili. Otec se synovi věnuje hlavně v oblasti pracovní činnosti, která Patrika velmi baví a upřednostňuje ji před ostatními oblastmi – sportovní, výtvarné, hudební, dramatické. Patrik odmítá jezdit na kole a také s ostatními dětmi nebyl na lyžařském výcviku, protože rodiče zastávají názor, že se dítě nemá do ničeho nutit.

Osobní anamnéza

Patrik začal do mateřské školy chodit až ve čtyřech letech. S matkou, která ho v té době vodila do mateřské školy, se sice dokázal rozloučit / někdy si trochu pobřečel /, ale zvyknout si na provoz mateřské školy a ostatní děti bylo obtížné. Dlouho se nemohl zapojit do kolektivních her a radši si sám hrál v ústraní. Později si našel kamarády stejného věku.

Chování

Dlouho zůstával stranou skupiny, protože činnosti, které se ve skupině dělaly, ho nebavily. Ale v poslední době se jeho vztah ke skupině zlepšil. Velmi často bývá příčinou neklidu ve skupině, kdy spolu s některými chlapci se popichují a provokují. Často se honí a někdy mezi nimi dochází k potyčkám. Dospělé nevyhledává, s dětmi i s dospělými komunikuje přiměřeně.

Zrakové a sluchové vnímání

Běžná slova vyslovuje správně. Odpovídá pokud je tázán. Někdy je agresivní. Barvy rozeznává. Na práci se dívá zblízka. Je roztěkaný, často neudrží pozornost.

Sebeobsluha

Obléká se sám, boty si obouvá na správnou nohu, umí si je zašněrovat a zavázat také sám. Podepisovat svůj výkres nebo pracovní list se už naučil a je na to hrdý. Hračky si po sobě

uklízí, ale někdy musí být upozorněn na svou povinnost. Činnost sám nevyhledává. O svou osobní hygienu se stará.

Socializace

Hraje si sám i s ostatními. Podání ruky v kruhu a s ostatními akceptuje jen nerad. S dospělými hovoří bez problémů. Nerad pomáhá ostatním, ale po rozhovoru s učitelkou mateřské školy se situace zlepšila a začal druhým pomáhat. Nové vědomosti a dovednosti jej nezajímají, po domluvě s rodiči se začal snažit. Pravidlům se podřizuje nerad, někdy je respektuje, jindy je nerespektuje. O pomoc dokáže zdvořile požádat dospělého i svého vrstevníka. Přijmout odpovědnost za svoje činy nedokáže. Snaží se vyjednávat s ostatními, ale vedoucí role ve skupině mu neseďí. Má kamarády.

Jazyk a komunikační dovednosti

Nemá zvládnuty všechny hlásky / neumí Ř /. Někdy se umí ujmout slova. Tvoří věty, které obsahují všechny slovní druhy, ale jsou nepřesné. Nerozlišuje různé druhy vět. Slovesný čas užívá správně, ale dělá chyby ve tvarech podstatných jmen. Věty spojovat spojkami umí. Slyšený text opakuje nepřesně, snaží se za pomoci učitelky vyprávět krátký příběh. Při společně stráveném čase naslouchá ostatním a přispívá do diskuzí. O svých zkušenostech se snaží vyprávět, ne vždy je to přesně. Při komunikaci s ostatními je horší srozumitelnost. Snaží se při přednášení básniček a zpěvu, ale příliš ho to nebaví.

Příprava na čtení

Svou značku pozná i své křestní jméno. Snaží se poznat dva shodné obrázky nebo znaky, ale také ze série obrázků vyřadit ten nesprávný /ne vždy se mu to daří /. Umí seřadit tři obrázky podle posloupnosti. Nerespektuje čtení zleva doprava, shora dolů.

Motorika

Psací potřeby drží správně. Umí obkreslit jednoduchý model a napsat své jméno. Je schopný vyznačit rovnou čáru, oblouk, vlnu. V poslední době dokáže vybarvit celý obrázek bez přerušení a zlepšil se také v zaplňování celé plochy při kreslení. Nakreslí sněhuláka, auto a postavu a snaží se také nakreslit zvířecí figuru. Umí stříhat, když se mu chce stříhá přesně a rychle. Baví ho modelování, vytrhávání a skládání z papírů. Jezdí na koloběžce, na kole jezdit neumí ani nemá snahu. Neuvědomuje si riziko a nedbá bezpečnost svou ani druhých.

Matematické představy

Pozná základní barvy a snaží se rozlišit i odstíny, rozezná tmavou a světlou. Pojmenuje čtverec, obdélník, kruh a trojúhelník. Dokáže se rozhodnout co je malé a velké. Rozlišuje vpravo – vlevo, nahoře – dole, nad – pod, před – za, uprostřed. Roztřídí předměty podle stanovených kritérií. Umí počítat do 10 a pozná některé číslice.

Estetické cítění

Vybírá si správné barvy. Dokáže si vybrat obrázek ,který se mu líbí, ale nedokáže svou volbu zdůvodnit. Rád poslouchá pohádky, písničky, ale nerad zpívá. Udržuje si pořádek ve svých věcech. Začíná ho bavit hrát pohádky nebo scénky. Prohlíží si knížky s obrázky, ale dlouho u toho nevydrží.

Práce učitele MŠ s dítětem

Učitelky mateřské školy se snaží Patrika navést na klidnější aktivity, motivují ho k pomoci druhým. Matce doporučily návštěvu logopeda – neumí „Ř“. Při individuální činnosti mu vybírají aktivity, při kterých trénuje trpělivost a pozornost.

Současný stav

Na začátku tohoto školního roku byli rodiče upozorněni, že je Patrik nedostatečně připraven na vstup do základní školy. Od té doby se rodiče věnují jeho přípravě / např. vyplňují úkoly z knih pro předškoláky /. I přesto rodiče uvažovali o odkladu školní docházky, především po té, co se dozvěděli, že nebude v místě jejich bydliště otevřena první třída. U zápisu Patrik prokázal velmi dobré znalosti. Měl jen nepatrné problémy při opakování slov. Přesto se jeho rodiče rozhodli požádat o odklad školní docházky. V současné době jsou objednáni do pedagogicko – psychologické poradny. Učitelky mateřské i základní školy doporučují nástup do první třídy základní školy.

Závěr

Patrik je na nástup do první třídy připraven dostatečně. Má sice problémy s chováním, pozorností a trpělivostí, ale může se zlepšovat i v těchto oblastech. Rodiče přesto požádali o odklad školní docházky, protože mají obavy z případného dojíždění svého syna. Byli učitelkou mateřské školy upozorněni na problémy s promeškaným nástupem do první třídy, ale stále si stojí za svým názorem o odkladu školní docházky jako jediném možném řešení.

V případě Patrika je odklad školní docházky nevhodný, rodiče by měli popřemýšlet nad jiným řešením / např. jak synovi zjednodušit dojíždění /.

Radek

Narozen : červenec 2003

Osobní anamnéza

Matka : narozena 1970, vyučena dámská krejčová, ukončila střední odborné učiliště. Je podnikatelka a vlastní krejčovskou dílnu, kde šije oděvy pro několik obchodů v různých městech v České republice. O svého syna se snaží starat, ale má časově náročné zaměstnání, proto se svému synovi příliš nevěnuje a velmi často jej uplácí různými dárky. S mateřskou školou příliš nespolupracuje, na schůzkách ředitelky mateřské školy s rodiči nikdy nebyla, ani se nezajímá o chod mateřské školy. Chodí pro něj zásadně po skončení pracovní doby v mateřské škole.

Otec : narozen 1969, má středoškolské vzdělání, vystudoval střední průmyslovou školu stavební. V současné době pracuje u soukromé firmy jako stavební technik. Věnuje se svému synovi pouze ve sportovní činnosti – doprovází ho do hokejové přípravy. Do ma-

teřské školy syna ani nevodí ani ho nevyzvedává. O chod a činnost mateřské školy se příliš nezajímá, věnuje se raději svým koníčkům.

Těhotenství matky probíhalo normálně i porod byl bezproblémový. Dítě mělo normální váhu a délku.

Radek je jedináček, ale sourozence by si přál.

Rodiče jsou sezdáni. Nemají spolu bezproblémový vztah, ale syna se snaží vychovávat společně. Bydlí ve vlastním rodinném domě, kde mají bytovou jednotku 3 + 1. S hlídáním syna jim pomáhají prarodiče, ale jen nárazově, protože bydlí ve vzdáleném městě. Velmi často hlídají Radka kamarádky nebo sousedky.

Osobní anamnéza

Adaptace na školní docházku

Radek nastupoval do mateřské školy ve věku 2 roky a 5 měsíců na pět dnů v měsíci, protože matka potřebovala řídit firmu, která měla v té době problémy. Počáteční adaptace byla bezproblémová, pravděpodobně také proto, že byl Radek zvyklý neustále na jiné prostředí, kdy jej hlídali různé osoby a v mateřské škole se mu líbilo. Až později začal mít problémy s docházkou do mateřské školy, protestoval a vymýšlel si různé způsoby, jak se vyhnout odchodu do mateřské školy. Důvod byl jednoduchý, doma nemusel nic dělat, jen se díval na televizi a v mateřské škole po něm chtěli činnost a aktivitu, ale také pořádek a poslušnost, na které není z domova zvyklý, protože si může dělat, co chce, hlavně ať naruší žádného ze svých rodičů.

Chování

V rámci skupiny nezůstává stranou, ale snaží se prosadit svoje zájmy. Nedělá to veřejně spíše skrytě se snaží ovlivnit skupinu různými formami vydírání. Rád se chlubí staršími kamarády. S dospělými problém nemá a vyhledává je jen, když jim chce žalovat. Nekřičí ani nemluví hlasitě, s ostatními chlapci se nehoní.

Zraková a sluchové vnímání

Nevyslovuje správně běžná slova, má poruchu výslovnosti, ale logopeda nenavštěvují, i když byla matka několikrát upozorněna. Neumí základní barvy, na práci se dívá zblízka. Je unavený, pozornost udrží jen krátce.

Sebeobsluha

Své oblečení si pozná, obleče a obuje se sám. Po týdenním pobytu u babičky došel a uměl si zavázat boty a udělat „mašličku“. Sám si činnost nevyhledává. Svůj pracovní list ani výkres si nepodepíše a ani nemá zájem se to naučit. Má problém si po sobě uklidit hračky a materiál, se kterým pracoval. O základní hygienu se stará sám.

Socializace

Hraje si nejraději sám, v mateřské škole vyhledává mladší děti, ale jinak se rád chlubí staršími kamarády. Podání ruky v kruhy i s ostatními akceptuje. Protože vyrůstá mezi dospělými komunikuje s nimi bez problémů. Neprojevuje přání se naučit něco nového. I když se skupinou pracuje, ostatním nepomáhá a nechce poslouchat, co mu ostatní sdělují. Neumí se podřídit pravidlům ve skupině. Snaží se přejímat roli vůdce, ale skupina jej nepřijímá. Má problém navázat přátelství a nemá mnoho kamarádů.

Jazyk a komunikační schopnosti

Neumí správně vyslovovat několik hlásek, matka byla vyzvána k návštěvě logopeda, kterou dosud nerealizovala, i když se původně k návštěvě stavěla pozitivně. Snaží se ujmout slova používat všechny větné členy, ale mám s tím problémy. Nerozlišuje různé druhy vět a nesprávně používá slovesný čas a tvar podstatných jmen. Věty spojovat se snaží. Slovní zásobu má omezenou, má problémy opakovat slyšený text a vyprávět příběh s pomocí učitelky nebo sám nezvládne. S dětmi se snaží diskutovat. Básničky ani písničky neumí, ale v poslední době projevil zájem. Při komunikaci s ostatními je srozumitelnost horší.

Příprava na čtení

Svou značku si pozná, své napsané jméno si pozná s obtížemi. Snaží se poznat dva stejné obrázky, ale rozdíl mezi nimi nenajde. Neumí seřadit tři obrázky podle posloupnosti. Nerespektuje čtení zleva doprava, shora dolů. Nedaří se mu ze série obrázků vyřadit ten nesprávný.

Motorika

Psací potřeby drží správně. Jednoduchý model obkreslit mu ještě dělá trochu potíže, ale snaží se. Podepsat si svůj výkres nebo pracovní list neumí. Je schopen vyznačit rovnou

čáru, oblouk a vlnu. Umí nakreslit čtverec a kruh, obkreslovat podle šablony se snaží. Celý obrázek bez přestávky nevybarví je rychle unavený. Nezaplňuje celou plochu výkresu. Nakreslí sněhuláka, dům, auto. Některé činnosti rozvíjející jemnou motoriku ho baví a aktivně se jich účastní. Jezdí na koloběžce a snaží se naučit jezdit na kole.

Matematické představy

Pozná jen některé barvy a nerozlišuje odstíny, má problém určit světlý a tmavý odstín. Pojmenuje čtverec a kruh. Rozhodne co je malé – velké. Nerozlišuje vpravo – vlevo a nad – pod. Nahoře – dole, před – za a uprostřed už zvládnul. Snaží se roztřídit předměty podle daných kritérií. S počítáním má problémy a číslice nepozná. U obtížných úkolů nevydrží, ale u činností / modelování, stříhání papíru /, kterou si sám vybere, vydrží delší dobu.

Estetické cítění

Barvy nedokáže správně vybrat. Obrázek, který se mu líbí nedokáže vybrat. Nerad se zapojuje do zpěvu a přednášení. Uklízí si po sobě, ale musíme mu to připomenout. Začal projevovat zájem o knížky a prohlíží si je. Rád poslouchá pohádky a četbu z knih.

Práce učitele MŠ s dítětem

Učitelka doporučila návštěvu logopeda – neumí vyslovit několik hlásek a srozumitelnost je horší. Trénují barvy a tvary. Podporují ho v činnostech, které ho baví a rozvíjí především jemnou motoriku. Snaží se ho nabádat k vyprávění podle obrázků nebo s pomocí. Při individuálních činnostech se učí napsat své jméno, obkreslovat tvary, ale také počítat.

Současný stav

Na začátku školního roku byli rodiče upozorněni na nedostatečnou připravenost Radka na školní docházku. Velmi brzy se rozhodli, že budou žádat o odklad školní docházky. Radek nedosahuje požadovanou výšku ani váhu. Také prodělal mononukleózu a musel určitou dobu držet přísnou dietu. Dalším důvodem je zaneprázdnění matky a lhostejnost otce, který se synovi věnuje pouze po sportovní stránce a to tak, že ho doprovází na tréninky hoke-

jové přípravy. Rodiče se snaží ho kvůli nedostatku času uplácet dárky a vyhledávají pro něj činnosti, u kterých se mu nemusejí věnovat. U zápisu měl Radek velké problémy, s čímž se rodiče rychle smířili, protože žádají odklad školní docházky. V pedagogicko – psychologické poradně odklad doporučili, ale také rodičům vysvětlili, že je nutné se synovi více věnovat hlavně jeho přípravě na školní docházku.

Závěr

Radek je na školu nedostatečně připraven. Má problémy ve většině oblastí, nedosahuje potřebnou váhu a výšku a byl dlouhodobě nemocen. Je nutné, aby držel přísnou dietu a musí chodit na kontrolní odběry. Rodiče se mu dostatečně nevěnují, takže nemá podnětné prostředí pro nástup do první třídy základní školy. Odklad školní docházky je jediným vhodným řešením, s tím, že by se měli rodiče informovat o možnostech kurzů přípravy na školní docházku v pedagogicko - psychologické poradně, také by byla vhodná návštěva logopeda.

ZÁVĚR

Ve své výzkumné části jsem se zabývala specifiky odkladů školní docházky. K jednotlivým případovým studiím jsem si vybrala děti, jejichž rodiče uvažovali nebo požádali o odklad školní docházky. Mezi tyto děti patřily:

Radim – u Radima jsem zjistila, že jeho rodiče si neuvědomili důležitost jejich pomoci při přípravě na školní docházku, teprve později se začali angažovat a Radima připravovat do první třídy. Radim měl problémy v několika oblastech důležitých pro školní připravenost, ale každodenní přípravou se naučil a zdokonalil v oblastech, které potřebuje dítě rozvinout před nástupem do školy. Jeho rodiče nejprve požádali o odklad, později ho odvolali.

Michaela – u Michaely rodiče uvažovali o odkladu školní docházky ze zdravotních důvodů, ale rozhodli se pro nástup do první třídy. Michaela má problémy v oblasti socializace, komunikaci, hrubé a jemné motorice. Učitelky mateřské školy a základní školy, která byla u zápisu do první třídy, nástup do školy nedoporučují. Rodiče tuto skutečnost nerespektují, ale Michaela se ani po několika upozorněních nevěnují, to zůstává na učitelkách mateřské školy.

Kateřina – má zrakový handicap. Do školy by mohla nastoupit, ale oční lékař i ředitelka základní školy se přiklonili k odkladu školní docházky. Rodičům jde především o to, aby jejich dcera byla integrovaná do normální základní školy.

Patrik – Patrikovi rodiče se rozhodli požádat o odklad školní docházky, i když jejich syn je do první třídy připraven a jsou seznámeni se skutečností, že může promeškat ideální nástup do první třídy. Odklad si přejí z důvodu složitějšího dojíždění do základní školy.

Radek – Radkovi rodiče požádali o odklad školní docházky. Radek není připraven nastoupit do první třídy. Nemá požadovanou váhu a výšku, byl dlouhodobě nemocný a musí dodržovat přísnou životosprávu. Neumí vyslovovat správně několik hlásek, má problémy s komunikací a v oblasti sociální zralosti. Také neumí barvy a nepozná tvary. U Radka je odklad vhodným řešením s tím, že rodiče budou poučeni o nutnosti věnovat se mu a připravovat ho do školy.

V jednotlivých případových studiích jsem popsala připravenost dětí na školní docházku, jejich schopnosti v oblasti hrubé a jemné motoriky, zrakového a sluchového vnímání, řeči a komunikačních dovedností, estetického citění, socializace a chování. Mezi děti, které jsou na nástup do první třídy základní školy dostatečně připraveny, patří Kateřina a Patrik.

Radimovi rodiče po upozornění učitelky mateřské školy rozvíjet oblasti nutné pro školní připravenost, takže jeho nástup do první třídy by byl vhodný a jestliže budou pokračovat v přípravě tak jak doposud, bude na podzim, kdy začíná škola, také dostatečně připraven. Nedostatečně připraveni jsou Michaela a Radek. Michaela je hravá a má problémy komunikací. Radek není dostatečně tělesně a sociálně zralý, nedostatečná je motorika a komunikace.

Dále jsem zde popsala postoje rodičů k odkladům školní docházky. Z mých šetření vyplývá, že většina rodičů neví, co má dítě před nástupem do první třídy zvládnout. Zde je důležitá komunikace s učitelkami mateřských škol, která mají rodičům vysvětlit, co je potřeba umět v první třídě a kde má jejich dítě nedostatky. Učitelky mateřské školy mají Třídní vzdělávací program propracovaný tak, aby rozvíjel všechny oblasti nutné k připravenosti na školní docházku. Tento program je zveřejněn na nástěnkách mateřské školy a tak je dostupný všem rodičům. Může sloužit jako návod pro rodiče, jak své dítě vzdělávat – hrát si.

Doporučení pro pedagogickou praxi

Učitelé mateřských škol :

- by měli zvýšit informovanost o problematice školní připravenosti a odkladech školní docházky / nedostatečná připravenost nebo promeškaný nástup /
- informovat o možnost konzultace s pedagogicko – psychologickou poradnou
- ukázkové hodiny pro rodiče
- doporučit vhodnou literaturu pro rodiče a děti předškolního věku

Rodiče :

- komunikace s učitelkami mateřské školy o nedostacích dětí v rámci přípravy na školní docházku
- zvýšený zájem o problematiku školní připravenosti

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

1. Allen, K., Marotz, L. *Přehled vývoje dítěte*. Praha: Portál, 2005. ISBN 80-7367-055-0
2. Bečvářová, Z. *Současná mateřská škola a její řízení*. Praha : Portál, 2003. ISBN 80-7178-537-7
3. Bruceová, T. *Předškolní výchova*. Praha : Portál, 1996. ISBN 80-7178-068-5
4. Deissler, H. H. *Každodenní problémy v mateřské škole*. Praha : Portál, 1994. ISBN 80-7178-010-3
5. Dostál, A., Opravilová, E. *Úvod do předškolní pedagogiky*. Praha : SPN, 1985. ISBN
6. Havlínová, M. *Zdravá mateřská škola*. Praha : Portál, 1995. ISBN 80-7178-048-0
7. Klenková, J., Kolbábková, H. *Diagnostika předškoláka*. Brno: MC nakladatelství, 2003. ISBN 80-239-0082-X
8. Kohoutek, R. *Základy pedagogické psychologie*. Brno : Akademické nakladatelství CERM, 1993. ISBN 80-85867-94-X
9. Kolláriková, Z., Pupala, B. *Předškolní a primární pedagogika*. Praha : Portál, 2001. ISBN 80-7178-585-7
10. Kropáčková, J. *Budeme mít prvňáčka*. Praha : Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-359-8
11. Kucharská, A., Švancarová, D. *Bezstarostné roky ?* Příbram : Scientia, 2004. ISBN 80-7183-291-X
12. Kuric, J. *Ontogenetická psychologie*. Brno : Akademické nakladatelství CERM, 2001. ISBN 80-214-1844-3
13. Matějček, Z. *Co, kdy a jak ve výchově*. Praha : Portál, 2000. ISBN 80-7178-494-X
14. Mertin, V., Gillernová, I. *Psychologie pro učitelky mateřské školy*. Praha : Portál, 2003. ISBN 80-7178-799-x
15. Mertin, V. *Na co se často ptáte*. Praha : Scientia, 2004. ISBN 80-7183-316-9
16. Opravilová, E., Gebrhartová, V. *Rok v mateřské škole*. Praha : Portál, 2003. ISBN 80-7178-847-3
17. Opravilová, E. *Předškolní pedagogika I., II.* Liberec : Technická univerzita, 2002. ISBN 80-7083-656-3

18. Šmelová, E. *Mateřská škola. Teorie a praxe*. Olomouc. Univerzita Palackého, 2004. ISBN 80-244-0945-8
19. Vágnerová, M. *Vývojová psychologie*. Praha : Portál, 2000. ISBN 80-7178-308-0
20. Woolfson, R. *Bystře dítě – Předškolák*. Praha : Ottovo nakladatelství, 2004. ISBN 80-7360-002-1
21. Zákon č.561/2004 Sb. O předškolním, základním, středním, vyšším odborné a jiném vzdělávání (školský zákon)
22. Žáčková, H., Jucičová,D. *Děti s odkladem školní docházky a jejich úspěšný start ve škole*. Praha, D & H, 1998.
23. Informatorium. Praha : Portál, 2001 – 2006. ISSN 1210-7506